

De ischiade nervosa commentarius / [Domenico Cotugno].

Contributors

Cotugno, Domenico, 1736-1822.

Publication/Creation

Viennae : Apud Rudolphum Graeffer, 1770.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/eaeebhkx>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

2
DOMINICI COTVNNII

PHIL. ET MED. DOCT.

DE

ISCHIADE NERVOSA

COMMENTARIUS.

VIENNÆ,
Apud Rudolphum Gräffer.

1779.

*Libertas, quæ seſa tamen reſpexit inertem,
Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit.*

VIRGILIUS Bucol. Ecl. I.

COMMENTARII
DE ISCHIADE NERVOSA

AD VIRVM AMPLISSIMVM

GERARDVM

L. B. VAN

SWIETEN

CÆSARIS ARCHIATRVM

PRÆFATIO.

Si studium fabricæ corporis humani, a quo summa utilitas solet ad cognoscendos, medendosque morbos dimanare, sedulo ii omnes colerent, qui rationali medicinæ nomina dederunt; & non potius præjudiciis, vel desidia, distracti, levia plerique, aut remota ab usu, peritiaque medendi, studia sequerentur; in tanto Rationalium Medicorum numero, non tam frequenter desiderari videremus, GERARDE SWIE-

TENE Vir Amplissime, rectam illam, quam ceteroquin jactitant, mendendi rationem. At præsentium temporum ea est conditio, ut studia potius speciosa, variamque doctrinam vulgo redolentia, Medicorum plurimi lectentur; studium vero corporis humani vix paucissimi excolant: &, quod turpius est, omniscii quidam, si Diis placet, Medici, modo totam, quanta est, spernunt Anatomen, modo ejus subtilitates vanitatis accusant. Quorum ego dicta etsi non tam censeam reprimenda, quam potius viriliter despectenda; homini tamen ingenuo ne multum invalescant annitendum existimo. Verendum est enim ne libere in vulgus pernociæ voces diu vagatæ, ex alieno silentio auctoritatem sibi vindicent, ac Adolescentium animos, suapte natura laborem abhorrentes, in primis inficiant, nascentiaque Reipublicæ præsidia damno perdant irreparabili. Quam ob rem in honore, ac laude semper habui scripta Virorum præstantissimorum,

rum, qui Anatomies studii utilitatem summam, paremque necessitatem ad recte medendum præstiterere. Quod utinam & læpius esset factum, & argumentis adhuc probaretur non difficilibus, neque alte petitis, sed, quantum fieri possit, obviis, & a quotidiana medendi experientia non remotis. Vim enim ad persuadendum sub oculis posita magnam habent exempla, ut quæ moveant animum dum docent. Accidit igitur opportune ut, quam dedit Anatome, morbi frequentis, ac obstinati, *ischiadis nervosæ* curandi methodum haberem, aptam ad ostendendum quam in ipsis etiam pertinacibus morbis, & jam fere insanabilibus, ad feliciter medendum scientia Corporis juvet. Quade re, cum, inter permolestas Clinices potissimum occupationes, animum tantisper avocare nuperrime peroptarem, ut aliquid potui temporis anxius suffurari, Tecum agere volui, Doctissime SWIETENE, brevi, ut cernis, commentariolo, nec multum

tua tempora inutiliter moraturo. Ut dum adolescentes exemplo non levi ad Anatomen incito, eoque ex studio summas ad medendum iis spondeo utilitates, Te memoratum habeant Medicum Sapientissimum, in quo cernant illustre exemplar summæ artis peritiæ, profectæ in primis ab eximia notitia corporis humani.

D E
ISCHIADE NERVOSA
COMMENTARIUS.

I.

Vulgo Medicis est notum, dolorem pertinacem, qui raro utramque coxam, sæpius autem alterutram, e regione articuli cum femoreprehendit, sic ut claudum suo ex latere ægrotantem efficiat, *ischiadem* nominari. Quam vocem origine græcam, atque a principe ipsa morbi sede petitam; coxa enim Græcis *ισχίον* est dicta; dubito an ante PLINII majoris tempora Latium adoptarit (a). Quamquam

A 4

(a) Histor. Nat. lib. XXVII. c. I.

quam enim *ischiacos* CATO memoret (*b*), CELSUS tamen, latinorum nominum, quæ suis temporibus essent morbis tributa, censor perdiligens, cum semel, & iterum ischiadem memoraret, *coxæ dolorem* maluit appellare (*c*)

II. ISCHIADIS autem species variæ sunt, ob varias coxæ partes, quas dolor infidit: eæque omnes, etsi minus, ac par esset, adhuc a Medicis distinctæ videantur, quia propriis tamen characteribus dignosci possunt, & propriam singulæ curationem expostulant, sunt sedulo distinguendæ. Duæ igitur summæ possunt ischiadis species constitui: altera in qua dolor fixus in coxa ulterius non excurrit: altera vero in qua subjectum læsæ coxæ pedem, continuo tractu propagatus, attingit. Priori, quamquam sedes coxæ affecta non una semper eademque sit, neque semper eadem causa doloris; quia tamen circa coxæ articulum versatur, *arthriticæ ischiadis* nomen recte inditum puto: alteri, quod semper sedeat in nervis coxam transcendentibus, etsi aliquibus *vera*, uti PROSPERO MARTIANO (*d*), aliis, ut RIOLANO, (*e*) *notha* ischias dicta sit,

(*b*) De re Rustica cap. CXXIII. (*c*) De re Medica Lib. II. cap. VIII. Lib. IV. cap. XXII

(*d*) In HIPPOCRATIS Librum de Affectionibus, sect. II. vers. 25. p. m. 166

(*e*) Enchirid. Anatom. Lib. V. cap. III.

fit, a propria tamen sede, *nervosæ ischiadis* nomen fortasse convenerit

III. De arthritica vero ischiade nobis in præsens nulla erit quæstio. Scimus enim præstantissimos Viros nihil eorum, quæ ad varias ejus causas, variasque sedes pertineant, intactum reliquisse. Quos inter III. MORGAGNUM (*f*), & Cl. VIRUM ANTONIUM DE HAEN (*g*), prima laude dignos nominabo. Dicam tantum de nervosa, cujus maximæ res latent adhuc in obscuro. Sunt autem nervosæ ischiadis species duæ. Altera enim fixum dolorem habet in coxa, præcipue post majorem femoris trochanterem, qui sursum ad os sacrum, deorsum, per exterius femoris latus, ad poplitem usque vim suam extendit: raro hic autem in poplite dolor definit, sed fere semper a poplite, per capitis fibulæ exteriora declinans, in priorem descendit cruris partem, quam secundum exterius latus spinæ tibiæ anterioris percurrentes, ante malleolum anteriorem, in dorsum pedis tandem definit. Altera vero species fixum dolorem in inguine ostendit, qui per interiorem femoris, ac suræ, partem propagatur. Priorem; quod posticas infideat coxæ partes, totaque fundetur in ischiadici nervi affectione;

A 5

ischia-

(*f*) De Sedib. & Causis morb. per Anatomen indagatis Lib. IV. Ep. LVII.

(*g*) Rationis Medendi Lib. IV. cap. IV.

ischiadem nervosam posticam appello: alteram; quod coxæ priora possideat, nervique cruralis passione generetur; *nervosam ischiadem anticam* nominabo. De singula quid habeam observatione compertum, quidque sentiam, nunc breviter dicam.

IV. Et primum de postica ischiade nervosa hæc observavi. Ea quidem aut *continua* occurrit, aut *intermittens*: aliquando etenim dies, noctesque, ischiadicus dolor sine mora discruciat; sæpissime vero inducias dat, statisque temporibus revertitur, & sævit. Vtrique id omnino constans est ut vespertinis in horis dolor exacerbetur: ipsaque ischias intermittens accessus suos eo tempore fortiri solet. His autem in accessibus tanta partis affectæ fit convulsio, ut sæpe crampi sensu vexentur ægroti, lectum fugiant, cujus noceat calor, liberoque in aëre versentur. Fere autem in initiis continua hæc ischias semper est, fitque sensim, quasi fatiscat, intermittens. Quæ intermittens tamen ischias sæpe omnium sævissima esse solet: ut ad vires colligendas inducias fumere vidcatur. Cum autem a continua plurimos viderim in ischiadem nervosam intermittentem transivisse, neminem contra vidi in continuam ischiadem ab intermittente relapsum; quod non sine ægri usura factum foret, ab intolerabili sæpe morbo ad mitiorem transeuntis. Hæc tamen

omnia utcumque procedant, si diutine ob-
lineat, transit hæc ischias in partis affectæ
semiparalyfim: cui solet individua comes
accedere & macies non levis, & insupera-
bilis claudicatio. Paralyfim perfectam, in
tot exemplis, ab hac ischiade natam vidi
nunquam.

V. His omnibus characteribus diligenter
observatis, mihi recte intelligere visus
est, nervosam ischiadem posticam in ischia-
lici nervi affectione consistere. Quem
etsi fors non tulerit unquam in ischiaci ca-
lavere investigare; quod hac ischiade per-
emptus nemo nobis occurrerit; nunquam
tamen dubiam morbi sedem stabilivisse pu-
ravi. Eam enim & curationes talium ischia-
dicorum, ad hanc fidem feliciter in hunc
diem absolutæ, & morbi characterum sedu-
la consideratio, mihi aperte firmam evice-
re. Quæ si me fefellerunt, felicissime sim
deceptus: nec multum optem, dum tanta
curandi felicitas mihi stet, ab innoxio er-
rore liberari. Ego interim censeo qui a
sede doloris talium ischiadicorum, atque ab
ejus effectis diligenter expensis (VI), is-
chiadici nervi passionem non agnoscat, fa-
bricæ corporis humani intelligentem Me-
dicum fore neminem. Nam quod sedem
doloris attinet, ea est talis, ut si velit æ-
ger ejus decursum ab osse sacro ad subjec-
tum pedem digito commonstrare, næ ille,

veluti Anatomes peritissimus, succurrentis ischiadici nervi viam egregie persequatur. Quod si potius HIPPOCRATES (*h*), ab hoc tractu doloris, cruralis venæ affectionem arguerit, excusandus ob tempora in notitia nervorum caligantia. Et si PROSPER MARTIANVS (*i*), postquam verum professi fuerant doctissimi viri IOANNES RIOLANVS (*k*), atque FERNELIVS (*l*), HIPPOCRATIS sententiam nihilominus est secutus, ignoratæ sanguinis circulationi tribuendum. Cum enim in quodam cæmentario, hac ischiade laborante, dum a vehementia doloris afficiebatur, (quod per paroxysmos contigebat) venas omnes, per exteriorem partem coxæ læsæ, & cruris, disseminatas, mirum in modum videret intumescere, remissoque dolore stat in subsidere, ut ne vestigium quidem earum appareret; hunc venosum tumorem, morbificæ materiæ descensum in crus per venas manifesto probare judicavit. Qui si venis illis denegatam afferendi potestatem cognovisset; & vehementia doloris affectæ partis musculos sic convelli (*iv*), ut extimas laxiores venas, expresso, diversoque, sanguine inflent; profecto intellexisset, hoc phænomenon nihil potuisse mi-

(*h*) De Affectionibus Lib. I. (*i*) Loco superioris (*d*) citato (*k*) Enchirid. Anat. Lib. V. cap. 3. (*l*) Pathol. Lib. VI. cap. 18.

minus, quam sententiam HIPPOCRATIS comprobare.

VI. NEQUE positio tantum, tractusque doloris, sedem posticæ ischiadis nervosæ in ischiadico nervo locandam esse demonstrant, sed & varii affectus, ab hac ischiade pendentes, idem comprobant luculentissime. Nam quæ pervicax adjungitur claudicatio, musculorum femur crusque moventium labefacta officia ostendit: non diu autem solent musculorum officia labefieri nervorum potestatem liberam obtinentium. Accedens etiam semiparalyfis offensorum nervorum documentum dat insigne: nam macie solet comitari, quæ torporem membrorum ab longa segnitie pendente, ab impotentia distinguit, quam læsi nervi progignunt. Itaque si nervi affectæ partis in hac nervosa ischiade læsi sunt, nescio qui possit dubitari, omnium nervorum coxam transcendentium, ischiadicum nervum, in quo dolor residet, causam etiam doloris, ejusque effectum insidere. In eo igitur nervo dolor est; in eo causa claudicationis residet; ab ejus passione affectæ partis semiparalyfis, & tabes.

VII. TABES nunc autem memorata nolim ut confundatur cum *ischiadica tabe*, quam in libro *de glandulis* indicavit HIPPOCRATES. Hæc enim totius corporis est consumptio, quæ sit posteaquam humor erodens in coxæ

ace-

acetabulum defluxit, idque insigniter ulceravit. Hæctica namque febris, eo ex ulcere nata, corpus universum mortifere consumit. Quæ vero tabes nervosam posticam sequitur ischiadem, ea solas partes, dolore ischiadico pervasas comprehendit. Cum ea neque febris est, neque corpus reliquum compatitur, ut diutissime ferri intentata vita possit. Et nunc præcipue hominem habeo, tertium, & septuagesimum annum jam emensum, qui a longinqua nervosa ischiade postica, triginta jam pene annos, sinistrum crus insigniter macilentum fert, cætera sanus. Tantaque motus facultas eo est in crure relicta, ut baculo innixus gradum commode sistat. Quod ego puto ei potissimum obtigisse, quia temperi cæperit fluentibus hæmorrhoidibus laborare: quibus tertio quoque mense, vel in hac ipsa ætate, insignem sanguinis copiam egerit. Ulcerosa ergo, universalis, & mortifera est, atque ab arthritica ischiade pendet, ischiadica tabes dicta HIPPOCRATI: paralytica vero, & unius partis vexatæ, diuturna eadem, nec vitæ minax, quæ nervosam ischiadem sequitur tabes. Hanc tamen, ut ab illa, HIPPOCRATI memorata, tabe distinguatur, *ischiadica* potius *atrophiā* nominabo.

VIII. Si nervosæ igitur ischiadis posticæ sedes in ischiadico nervo est; restat inquiren-

rendum, qua hic nervus caussa laboret, qua in nervi parte caussa illa persistat, ac unde derivet. Acris autem videtur, irritansque materia, quæ in nervum ischiadicum deposita ejus stamina pugnat, causam dare dolori. Neque dubium ullum est eam ipsam materiem staminum nervosorum cavitatem non tenere, humore plenam, qui a cerebro descendat, nunquam in nervis, illæsô cerebrô, acri. Itaque nervorum stamina potius intercedere, vaginisque cellulosis stamina ipsa ambientibus contineri videtur. Vnde vero isthæc materia sit non facilis quæstio videatur. Quo enim ex fonte in nervorum vaginas humor potest derivari, acris cum eo ischiadis materia venire posse videtur. Fons autem ille duplex haberi solet. Etenim a spinæ cavo, unde ischiadici nervi prodeunt, non nihil humoris in eorum vaginas influere posse creditur: & a minimis certe arteriis, quæ vaginas ipsas nervorum pervadunt, non pauca videtur vaporis quantitas accedere. Præstiterit ergo hujus humoris, qui nervorum ischiadicorum vaginas pervadat, fontem utrumque, curatius paullo, quam sit antea factum, considerare; ut certo constet inde in nervum ischiadicum an acris materia dolorem efficiens possit descendere.

IX. PRINCIPIO igitur sciendum est, spinæ caveam, quæ a magno occipitis foramine ad extremum usque pervenit os sacrum, per quam descendit medulla spinalis, præ reliquis animantibus datam homini amplissimam. Nam tanta est, ut non commodum modo medullæ transitum concedat, quod & reliquis animantibus est concessum: sed quamvis ea medulla homini sit plenior, cerebrumque imitetur, quo præstat cæteris animantibus homo, longe etiam spinæ capacitas tantam medullæ magnitudinem exsuperat. Itaque circa medullam, per spinam descendantem, spatium superest insigni. Hoc superfluum autem spatium totum liberum non est. Per ipsum enim descendit dura mater, quæ a magno occipitis foramine, in tubum conformata, vaginæ instar, usque ad imum os sacrum, spinalem medullam includit. Tubus hic autem duræ matris neque adeo est amplus, ut undique ambitum attingat circumpositi spinæ cavi; neque tamen adeo est angustus, ut inclusam medullam proxime complectatur. Sed & a spinæ cavo aliquantum distat, maxime retrorsum, ad sedem apophysium spinosarum; & ab ambitu etiam inclusæ medullæ insigni spatio sejungitur. Quæ duo intervalla, cum integer est homo, vacua non sunt, sed quodque suâ repletur materiâ. Nam quantum dura mater a spinæ ca-

vi parietibus distat, farcimine semper vidi celluloso repletum, molli hoc quidem, fluentique, & pinguitudine sæpe diti; cujus vice, in tabidis vapor mucidus; mucus verus in hytropicis; sanguineus vapor in febribus affuit, qui laboriosum ob partum suffocati perierint. Quidquid autem spatii est inter vaginam duræ matris, & medullam spinalem, id omne *plenum* etiam semper est: non medulla quidem ipsa in viventibus turgidiori, non nube vaporosa; quod, in re adhuc obscura, suspicantur summi Viri; sed *aquâ*, ei quidem simili, quam circa cor continet pericardium, quæ caveas cerebri ventriculorum adimplet, quæ auris labyrinthum, quæ reliqua tandem complet corporis cava, libero aëri nequaquam ad-eunda.

X. Nec tantum hæc aqua complens ab occipite ad usque inum os sacrum tubum duræ matris, quo spinalis medulla vaginatur, undique medullam ipsam constanter incingit; sed & in ipso redundat calvariæ cavo, omniaque complet intervalla, quæ inter cerebrum, & duræ matris ambitum inveniuntur. Hæc autem intervalla sub cerebri basim semper aliquot occurrunt (*m*): nec rarum esse solet ut inter reliquum ipsum cerebri ambitum, & circum positam

B

du-

(*m*) Conf. Sternutamenti-physiologiam fig. I. 57.
& sub 62, & 137.

duram matrem, insigne intervallum invenitur. Quod in tabidis, & senibus solet in primis occurrere. In his enim cerebrum insigniter coarctatur, duriusque fit: quodque naturâ vix capere calvaria potuit, ætatis incremento, aut tabis vi, duratur, & sensim fit calvaria minus. Quantum autem magnitudinis cerebrum in his perdit, tantum a contactu subtrahitur duræ matris; & quidquid loci decrescendo reliquit, aquosus vapor collectus totum adimplet. In tabitorum itaque, senumque cadaveribus, calvariæ fornice diligenter exsecto, sicubi jam illæsa dura mater circa cerebrum incitatur, aquosus rivus statim exsilit: quo exhausto, concidit dura in cerebrum laxa tota, & in rugas faccessit. Neque hoc tantum de cerebro, sed de ipsa etiam valet medulla spinali, quæ in senibus ac tabidis fit exilior, ac majoribus intervallis, aqua repletis a circumposito distat tubo duræ matris. Adeoque in hominibus hæc videtur lex obtinere, ut circa ambitum medullæ spinalis spatium aqua completum ætate crescat; nam quod nullum est pene in fetu, cujus medullam, maxime in collo, duræ tubus integre capit; ætatis incremento, in magnam amplitudinem evadit.

XI. TANTAM autem aquæ in spina, aut & circa cerebrum, collectionem, ne perviderent adhuc Anatomici, præpostera eorum

rum, atque vulgaris, corpora difsecandi ratio effecit. Cerebrum enim perscrutaturi caput a cervice volgo præsecant: quod cum fit, rescisso tubo duræ matris per spinam colli descendente, effluit humor omnis circa cerebrum collectus, medullamque spinalem, & inconsiderate perditur: apertaque inde calvariâ, inter cerebrum, & duram matrem, intervalla omnia, quæ pridem aqua replebat, vacua deprehenduntur; imponuntque Anatomico inanium spatiorum specie, quæ forte dissipabilis aura vaporis impleverit. Vix tum enim intra foveas calvariæ basis, intraque præcipuos vaginales sinus duræ matris (n), nervos cerebri excipientes, minima ejus aquæ portio superest, quæ pristinæ colluviei documentum exhibeat. Qua ipsa difsecandi perversa ratione fit, ut, effuso humore circa medullam & cerebrum collecto, in ejus locum aër intret, relictasque ab humore sedes occupet. Quæ solet causa esse, cur cerebrum intuentibus, sub membrana arachnoidea bulularum aërearum sæpe acervus occurrat, summam sulcorum cerebri partem occupans. Qui quidem acervus major, minorve est, pro majori, minorive, in subjectis variis, arachnoideæ, piæque membranæ, summis in sulcis intercapedine. Ad quas intercape-

B 2

di-

(n) Conf. de Aquæduct. auris humanæ internæ §. LXXV, LXXVI.

dines, a basi calvariae, ubi arachnoidea se in spinam demittens a pia matris contactu quam amplissime secedit, patentissima via est: per quam viam uti sulcorum cerebri humor, dissecto collo, facile effunditur, ita & se aer in humoris locum statim insinuat. Itaque nunquam aëreae bullulae sub arachnoidea iis in capitibus invenire solemus, quæ, adhuc integro conjuncta trunco, diligenter aperiuntur.

XII. Ut igitur possit tanta circa cerebrum, medullamque spinalem, humoris collectio manifeste observari, sequentia sunt tentamina diligenter instituenda. Cadaveris integri caput erigatur; dissectisque tegumentis, atque ossibus nudatis, horizontali sectione osseus calvariae fornix separatur. In his autem initiis maxime cavendum est, ne dum scinditur os, aut a duræ matris nexu sejungitur, perforetur alicubi dura mater. Quæ, si integra servata sit, osse nudata, ubicumque incidatur, dum senis, tabidive fuerit cadaver, aquam effundet: sin minus, cerebro videbitur exacte repleta. Durâ autem subinde dissectâ, cerebrum nudetur: tumque sub arachnoidea quam nullæ uspiam, quantumvis minimæ, aëris bullulae occurrant (XI) apparebit. Lobis deinde cerebri anterioribus suspenso manu elevatis, utraque ethmoidis cribrosa sedes scatere aqua observabitur: cerebrique reliqui ele-

vatione apparebit, sub nervorum optico-
rum conjunctionem, adque latera protube-
rantia ovalis, quidquid in capitibus a collo
sejunctis vacui solet inveniri, aquâ plenum
esse. Quæ quidem aqua & finum quinti
paris vaginalem, & meatum acusticum to-
tum impleat. Circa caudicem vero oblon-
gatae medullæ omnis intercapedo aqua com-
pletur: & si, caudice discisso, cerebrum,
& cerebellum extrahatur, erigaturque to-
tus cadaveris truncus, tubus duræ matris,
quo spinalis medulla continetur, aqua me-
dullam omnem circumcingente plenus exa-
cte observabitur. Quibus jam peractis, si
ab aliquot lumborum vertebri latera præ-
secta fuerint, atque inferior pars tubi duræ
matris, caudam equinam complectentis,
jam detecta, incidatur, humor limpidus ef-
fluet; pro cuius effluxu, qui circa summam
spinalem medullam humor erat sensim de-
scendet, donec per imam apertionem totus
effundatur. Quod si, capite integro, lum-
borum vertebrae aperiantur, inclususque tu-
bus duræ matris incidatur, humor affatim
emerget: ac postquam tanta humoris copia
emerit, quanta ad locum incisum sponte
descendit, si caput cadaveris attolatur, qua-
tiaturque, versus locum apertum, quasi no-
va scaturigine repleta, vis aquæ uberior
denuo redundabit. Quibus ego tentamini-
bus, in viginti pene aduulorum hominum

cadaveribus, vario tempore iteratis, quatuor, & quinque etiam aliquando, aquæ potui uncias ex spinæ cavo libere haurire: quam aquam limpidissimam frequenter in adultis, quamquam aliquando leviter ad flavedinem vergentem; in feribus vero difficili partu suffocatis, quantulacumque fuit, subrubram semper, atque opacam offendi.

XIII. NUM hac autem collectio humoris circa cerebrum, spinalemque medullam, in homine soleat post mortem inveniri, quidum vivit vacua habeat illa spatia, aut vaporosa nube plena, turgidiorive medulla, non sine quadam veri spe videri posset dubitandum. At enim in vita vacuum suspicari spatium, quod a morte humore plenum inveniatur neque verisimile est, & illa obstat naturæ lex, qua semper constat, *Nusquam vacuum in animantium esse corpore, in quo quidquid libere exterior aër, solidumve non replet, impleat humor.* Nec si nubes vaporosa, dum homo vivit, spatia illa teneret, tanti esse videatur, ut densata post mortem eadem illa spatia posset aqua complere. Accedit quod collecti circa cerebrum, & spinalem medullam, veri humoris præsentiam, quam in homine vivo dubitamus, viventium quorundam animalium dissectiones affirmant. Variis etenim in piscibus aut vivis, aut statim a morte dissectis, sed potissimum in testudine marina, quam

quam liberas quindecim pondo æquantem nuper vivam difsecuimus, cum pro calvariae capacitae cerebri moles esset perexigua, ut a cerebri sede ad totum undique calvariae ambitum, multum spatii intercederet; hoc omne spatium aquâ multâ complebatur, quæ circa medullam ipsam, spinæ cavum ceteroquin pene complentem, interserta apparebat. Hoc tamen idem neque in vivis canibus potui, neque in animantibus volatilibus comperire; quia in his cerebrum, medullaque spinalis, tantæ magnitudinis tum in vita, cum a morte inveniuntur, ut cavorum, quibus continentur, capacitatem adæquent. Hæc autem animantia si ad collecti vaporis præsentiam confirmandam fuerunt non idonea, magno tamen exstitero documento, cerebrum, medullamque spinalem, nihil a morte magnitudinis perdere. Quamquam qui in homine turgidiorem in vita medullam suspiciantur, & toti implendo spatio circumposito parem, debeant etiam animadvertere ne origines nervorum a medulla ipsa enascentium, quæ per spatium illud explicatæ in cadavere decurrunt, complicatas vivo in homine velint, atque compressas. Quod igitur spatium circa spinalem medullam invenitur, secundum naturam & est, & aqua impletur, & in cadavere nil pene habet varii ab eo, quod in homine obtinet vivente.

XIV. MIRVM autem videatur Viros Illustres, qui vaporem cavearum corporis humani magna sunt diligentia profecuti, hanc spinæ insignem adeo, & fere principem caveam vaporis divitem præterivisse. Quem spinæ vaporem, uti & qui reliquas omnes humidat corporis caveas, ab extremis minimarum arteriarum constanter exsudare, ac per venas minimas inhalantes denuo reforberi, itaque in perenni statu renovationis esse, extra omne dubium positum videtur: nobis præsertim, qui alias evicimus experimento (o), vere quædam venularum duræ matris inhalantia oscula in ejus interna facie aperiri: qua de re hæsitaverat olim Illustris BOERHAAVII Nepos ABRAHAMVS KAAVIVS p). Nullus attamen dubito; quod nuperrime accredidit Vir summus HALLE-
RVS (q); his spinæ aquis eas etiam subinde commisceri, quas sive a majoribus cerebri ventriculis, per lacunar, & SYLVII aquæductum, sive a propriis exhalantibus arteriis, cerebelli ventriculus accipiat: cujus positio perpendiculata, & via ad spinæ cavum satis patens, defluxum humoris in spinam manifeste persuadent.

XV.

(o) De Aquæductibus auris humanæ internæ §. LXXXVI. (p) Perspiratio dicta HIPPOCRATI §. 611 pag. m. 273. (q) Elem. physiol. Tom. IV. Lib. X. Sect. II. p. m. 77, 78.

XV. NEQUE ad hanc miscellam aquæ ventriculorum cerebri, cum ea, quæ spatium implet spinali medullæ circumpositum, evincendam, obstat indoles coagulabilis, quam ventriculorum aquis vulgo attribuunt, quæque omnino, per nostra experimenta, in spinæ aqua nequicquam est. Nam, si recte experimenta instituantur, ventriculorum cerebri aquæ indoles una eademque invenietur cum ea, quæ spinam occupat. Hæc autem spinæ aqua igni admota non concrefcit. Quoties enim ex cadaveribus haustas binas, tres, vel amplius ejus aquæ uncias igni admovi; quod septies me fecisse coram in adversariis adnotatum invenio; semper ebullivit ea quidem, spumamque excitavit, odorem exhalantem juris carniū calentis odori persimilem; sed sensim in vaporem resoluta, absque vel minimo coaguli signo, evanuit. Quam sortem haustæ aquæ, quamvis, ut solent, paucæ, a majoribus cerebri ventriculis, constanter ostenderunt. Quibus in aquis jam hoc idem experimentum, non dissimili eventu, instituerat BELLINVS, *qui cavitatum cerebri lympham concipere calorem facile vidit, & in auras evanescere totam, & vix sui vestigium ullum relinquare in vase, in quo ad ignem evaporat (r)* Quod suis etiam BRUNNERS confirmaverat experimentis; aquas enim ventriculorum cerebri,

B 5

bri,

(r) De motu cordis prop. XII.

bri, instituta evaporatione, cuticulâ obducit, non tamen instar albuminis concre-
scere, sicuti alias lymphæ solet (s). Paria-
que istis fuerant experti BOERHAAVIUS in-
de (t), ac nuperrime Vir Illustris ANTO-
NIVS DE HAEN (u)

XVI. NEC mihi videntur, in re manife-
sta, contraria aliquot vel non satis repeti-
ta, vel non rite intellecta experimenta,
ventriculorum cerebri vaporem coaguli ca-
pacem exhibentia, hætenus relatis Clarissi-
morum Hominum, nostrisque experimentis,
recte præferre posse summos Viros, ei prin-
cipio innixos, quod *cum aliqua experimen-
ta succum aliquem coagulabilem faciunt, alia
vero suadent evaporari, prioribus plus sit fi-
dei præstandum; quoniam mora & putredo
evaporabilem reddere humorem possunt, nul-
lus vero casus coagulabilem reddat.* Nam,
qui computruere, olidi, turbidique humo-
res sunt, limpidi nunquam, & inodori: lim-
pidissimum autem, inodorumque, semper
ventriculorum cerebri vaporem, cum hæc
habui tentamina, selegi. Neque verum
perfecto est coaguli naturam, quam possi-
deat, humorem animale perdere posse,
acquirere, cum non habeat, nunquam pos-
se.

(s) De glandula pituitaria. (t) Præl. ad Insti-
tut. med. §. CCLXXIV. Not. Tenuissimum.

(u) Rationis medendi Parte IV. cap. V. p. m.
216. Ed. Vindob. 1760.

se. Nam e contrario in animantium corpore, humor potius, qui non habeat, coagulabilem potest indolem facillime acquirere, perdere qui habeat, difficillime. Siquidem nullus humor eam indolem perdit, nisi putredine summa, cujus casus est perdifficilis, nec dum limpidus stet, ac inodorus humor potest adesse: acquirit vero concrecibilem naturam facillimis causis, & limpiditudo servata. Ita ut si alia experimenta, limpido alicui humori, a sanguine jam secreto, concrecibilem naturam aperitissime decernant, contra alia omnino negent; hæc, quæ negant, potius nativam humoris indolem ostendere credendum sit. Nam evasisse coagulabilis facile præter naturam, limpiditudo servata, & inodorus permanens humor potuit; perdidisse coagulum, iis dotibus servatis, certe non potuit. Quæ res constat experimentis. Omnes enim aquosos humores; qui a sanguine in quavis animantium cavea deponuntur, & secundum naturam coagulabiles non sunt (XVIII); sæpissime vidi coagulabilem indolem sine ulla insigni perturbatione acquisivisse. Quam rem si exemplis velim singulatim ostendere præclare video duo mihi fore invitissime facienda: primum ut ad hunc locum quædam transferam experimenta, quæ jam alteri labori opportunius destinaverim: alterum ut ab Hominum doctissi-

morum placitis, quæ maxime sequi velim, atque potius ornare, cogente natura, videri debeam dissentire. Faciam autem utrumque ne veritatis honori quidquam videar detraxisse. Itaque ostendam in humano corpore omnes humores, qui secundum naturam a sanguine secreti coagulari non possent, coagulabilem indolem facillimis solere caussis, & absque gravi perturbatione frequenter adipisci. Incipiam autem ab urina, quam nemo ignoret coagulabilem non esse; & ea tamen in quibusdam, quæ protinus adscribam, experimentis visa est nobis coagulata.

XVII. MILES erat stationarius annorum duodetriginta, qui per multam ætatem udissimas, mollesque Bajas tutatus erat. Circa finem sextilis quotidiana intermittente febris ibidem est correptus, quæ quinto post die in aquam intercutem mirifice erupit. Ad hoc nostrum Incurabilium Nosocomium inter initia septembris translatus est, nostræque commendatus curationi. Ægrum hoc tempore, præter aquosum enormem universi corporis tumorem, quotidianis accessibus adhuc febris premebat: hydrops autem sub accessibus crescere in dies videbatur. Alvus erat sicca, sitis nonnulla, lingua albido muceo oblita, animi dejectio summa, urinæ paucissimæ. Itaque febrim, ut quæ hydropem fecerit, augeretque, primum

num esse profligandam, mox relictum hydropa curandum constituimus. Primo igitur die ex radicis ipecacuanhæ drachma emeticum datum est, excussurum, educturumque, id quod primis in viis, febris formes, adesset: hōc autem mucosa aliqua bile imbuta egesta sunt, alvusque bis mota. Sequentibus diebus doses aliquot peruviani corticis ingestæ, adjectō rhabarbarō: sic, alvo soluta, febriles accessus recessere. Relictus autem, profligata febre, hydrops. Hic vero primum drachmâ pilularum scilliticarum singulis diebus vespere exhibitâ, sassafras decoctione superpotâ, ad urinas proliciendas, curari cœpit. Sed multos post dies pulsus constanter frequentiores facti videbantur, alvus quidem paullulum citatior, sed urinæ paucissimæ profluebant, & tumor hydropicus ultro crescere videbatur. Tunc primum feror ad credendum, tantum hydropem, quem primo febris impetus excitasset, acribus diureticis vitæ vires augmentibus, atque adeo veluti febrim redintegrantibus, per nos potius auctum iri. Quod cogitatum adeo sum postea in hujusmodi casibus verum expertus, atque proficuum, ut non aliunde profluxerint secundæ quædam hujus hydropis curationes, quas forte aliquando opportunius explicabo. In hoc itaque casu placuit tartari cremorem, cujus effectus in provocanda urina,

na, sine insigni pulsum acceleratione, aliis experimentis compertos haberem, potius trahere ad usum. Cæptum est mane ad unciam dimidiam quotidie dari, multa chamædryos decoctione solutus. Quo remedio sic urinarum aucta copia est, ut, non facili exemplo, decem, duodecimve saturæ urinæ libras in singulas noctes æger excerneret. Cum autem, ut æger ipse fatebatur, potus esset longe paucissimus, erat indubium, enormem illam urinarum copiam collectis aquis hydropa facientibus potissime detrahi. Quod etsi corporis tumor, manifesto decrescens, testabatur; placuit tamen, ad ignem admotis urinis, rem certo experimento definire. Qui enim ex cadaveribus tali hydropa confectorum, aquas intercutes plurimum materiæ coaguli capacis continere pernoveram, in spem veni fore, ut si tales aquas per urinæ vias æger excerneret, coaguli materiam, qua scaterent essent ad ignem ostensuræ. Quæ res, ut præceperam, experimento comperta. Nam duabus libris ejus urinæ ad ignem admotis, cum pene dimidium evaporasset, reliquum facessit albam in massam, tenerrimo jam coacto ovi albumini per similem. Idque stetit experimentum donec uber ille urinæ fluxus perstitit; quod & ipsi auditores, qui frequentes priori affuerant experimento, idem sæpe retentando, sunt experti. Neque tantum in auctis hy-

hydropicorum urinis, sed in illis etiam, quas excreverint diabete correpti, hanc urinæ naturam coaguli materiam ad ignem exhibentem, quamquam non adeo insignem, pari tentamine non semel comperimus. Primum itaque constat, urinas, quas in sanis nemo coagulabiles invenerit, quandoque posse coaguli materiam continere.

XVIII. NEQUE tantum urina, humor ad coagulum non natus, visa est nobis aliquando coaguli materiam habuisse, sed vapores omnes, qui in caveis exhalant corporis humani, secundum naturam coaguli non capaces, sæpe etiam morbi vi eam ipsam materiem ostenderunt. Quod ego cum assero præclaræ video eos omnes contra nos insurrecturos, qui coagulabilem indolem vaporis interni secundum naturam esse existimant. Quos tamen omnes, pro eo quo veritatem prosequuntur amore, velim oratos, suum ut judicium paullisper sustineant, donec & id aperiam, quod plurimis natura nos docuit experimentis, & ipsi per se cum cura iterum, iterumque, in naturam inquirant. Nam ut docti, ingenuique sunt, minime vereor ne non brevi mecum profiteantur, vapores omnes in variis quibusque corporis caveis exhalatos, secundum naturam coagulari non posse: & si quando coagulentur, præter naturam coagulari. Quod cum jam de eo, qui spinam occupat, cerebri-

brique ventriculos, ostenderim (XV); reliquum est ut de pericardii, ac pectoris, de abdominis, ac vaginæ testium humore confirmem. Humor autem pericardii, quoties limpidus atque exigvus, idest secundum naturam, invenitur, igni expositus integre evaporat, nec ullam sui partem coagulatam ostendit. Quod pluribus experimentis mihi constanter est compertum; quæ non tantum in hominibus sæpe institui, sed quinques etiam in vivis canibus. Quinimo in novimestri etiam fetu; a quo puros aquosos secretos humores non expectes; cum sanguinei vaporis pene unciam pericardium contineret; vapor hic expositus igni, si paucam excipias crassamque spumam, carniū ebullientium spumæ persimilem, maxima pars reliqua prorsus evanuit: ut satis videretur crassamentum illud ab humore rejectum, ex sanguine intermixto originem traxisse. Ex fetu autem altero semestri, cujus pericardium vaporis sature flavi drachmam continebat, expositus vapor ad ignem sensim in lentam, mucō tamen, non coagulo, similem, massam facessit. Ex vivis autem canibus, in hunc finem dissectis, pericardii vaporem quoties detraxi, atque ad ignem exposui, toties prorsum in auras, sine ulla vel levi crustæ specie residua, visus est evanuisse. Qualia ego in viventibus instituta experimenta uti plurimi facio,

sic

hic ad rem definiendam maximopere inculcem: siquidem in genuino pericardii humore, ac labis non suspecto, quæ utcumque obstare in cadavere morbido potuisset, instituta. Nec me LOWERI (x), aut LANCISII (y), KAAVII quæ (z) movent documenta, quæ videntur asserere coagulabilem indolem humori, quem complectitur pericardium: nam natura quem doceat vel hominum clarissimorum documenta despectet, quorum auctoritati, si naturæ desit testimonium, censeantur ineptissimi. Quod si pro nostris experimentis experturorum auctoritas non sufficiat, requiraturque potius testimonium expertorum, unus mihi sit omnes MALPIGHIVS, qui pericardii vaporem, *in bove præcipue, levi ignis calore evaporare, & tenuissimam tantum crustam relinquare* etiam vidit: quique *uncias quatuor ejus humoris, in sartagine super ignem expositas, evaporasse ante dimidiam horam, absque evidenti, & alta, ebullitione observavit; relictâ gracili crustâ subrubrâ, quæ interdum carnis elixæ odorem referret* (a). Quæ nostris tam similia MALPIGHII experimenta, miror potuisse KAAVIVM & longe mutatis, perver-
C
sen-

(x) De corde cap. i. p. m. 6, 7. (y) De motu cordis cap. V. (z) Perspiratio dicta HIPPOCRATI n. 741. pag. m. 316, 317. (a) De structura glandularum conglobat. p. m. 7. ed. Lond.

sententiam afferentium coaguli capacem indolem humori pericardii sine ulla prorsus hæsitazione traducere. Quasi ad decernendam coagulationem humori satis sit si, postquam omnis evaporavit, *tenuissimam in fundo vasis, gracillimve crustam relinquat.* Qualem crustam lentescens etiam aqua simplex evaporata relinquit, nedum ea quæ a sanguine sit secreta, quam purissimam expectare hominis esset sanguinis, & aquæ naturam obliti.

XIX. PECTORIS item vapor, si parca etiam copia, & purus est, æque ad ignem totus evaporat, parem ut reliquis aquosam naturam præferat. Quod etiam imi ventris vapor ostendit: in quo longe frequentius, ut qui sæpius, quam pectoris vapor, collectus occurrat, instituire potuimus experimenta. De hoc tamen abdominis vapore semper nobis instat suspicio, num coagulum respueret, quod natus aquosus coaguli impatiens esset, an quod halitu potius intestinalium fœcum putredinoso; quo, ob gravem odoris notam, & non nihil lactææ turbulentia, videri solet imbutus; coaguli capacem indolem in cadavere perdidisset. Hanc tamen est visus dubitationem exemisse vapor ex viventium canum abdomine desumptus; qui & limpidus, & recens, & fere inodorus, ut labem nullam videretur contraxisse, igni expositus, sine
ullo

nullo discrimine totus evanuit. Quæ fors testium etiam vaginæ vaporì contingit: in quo tamen incauto facilis potest esse occasio errandi. Nam testium vagina, quæ guttulas aliquot continere vaporis naturâ confuescat, quæ si igni admoveantur prorsus evanescant, ubi paullulum majori vaporis copia scateat, fere tantum materiæ coaguli capacis ad ignem ostendit, quantum consuetam vaporis quantitas excessit. Quam ob rem contentus humor in vaginæ testium hydrocele magnam partem ad ignem solet coagulari.

XX. NEQUE tantum coaguli materia vaporì vaginæ testium præter naturam adaucto solet immixta inveniri, sed nullus est neque spinæ, neque cerebri, neque pericardii, aut pectoris, abdominisve vapor, qui, cum copia excedit, similem materiam frequenter non exhibeat. Quæ res adeo est in promptu, ut sæpe in uno eodemque subjecto, vapor ab altero pectoris latere collectus ad ignem evanescat, cum ab altero desumptus, in quo copia redundet, coaguli plenus inveniat. Divitem autem coagulabili parte vaporem non copia tantum incongruens loci naturæ demonstrat, sed novus etiam color ostendit: faturus namque flavo vapor est, longeque a pura distans decoloratione aquosa, cum coaguli materiam habet immixtam. Immiscetur ei vero semper præter ordinem naturæ: itaque vapor, coaguli materia di-

ves, morbosus est. Sic patientibus hydrocephalon solet cerebri, & spinæ vapor coagulo imbui; in pectoris hydrope collectæ aquæ coagulum excipiunt; nec minus illæ, quæ sive pericardii, sive abdominis, aut vaginæ testium hydropa constituunt. Vt sit certe inquirendum, cur corporis humani caveas secundum naturam exiguis aquosus vapor humectet, qui coaguli materiem habeat, quoties redundet, flavescatque, immixtam. Quæ tamen res, nisi originem vaporis secundum naturam exposuero, apparere non poterunt.

XXI. VAPOR autem sanguinis est soboles. Sanguis vero quem cor alterno ictu urget per arterias in corpus universum, liquor est triplici partium ordine constans; altera namque pars est rubra, quæ in numeris annulis fit minutulis, quemadmodum coram docuere nos Cll. DE TURRE (b) experimenta: subflava altera, quæ concreascit ad ignem: tandem & mere aquosa. Quam partium varietatem sanguinis officia postulant; destinatur sanguis enim ad omnes nutriendas corporis partes, easdemque fortas flexilesque servandas. Et nutritioni quidem unice facit serum, quod coaguli
ca-

(b) Confer ejus Epistolam ad NOLLETUM: & nuperius opusculum, quod inscribitur, *Nuove osservazioni intorno la storia naturale*. Neap. 1763. Tom. I. cap. IV. n. 66. & seq.

capax est; hoc enim secundum naturam vernici per simile, solidis partibus animantium facile adhærescit. Hæc sanguinis autem vernix insigniter fluxilis est servanda; neque aliter enim is glutinosus humor ad singula posset corporis puncta, nutritionis indiga, per vascula perangusta, pervenire. Fluxilisque servatur partim calore, quem anuli rubri solidiores immixti rapido motu progignunt, quique humorem vernici similem facile colliquat; partim aquâ intermixtâ, quæ adhæSIONem solidarum partium interjecta diminuit, & ut impedit densitatem anulorum serique sanguinis, sic solidorum omnium, ad quæ ducitur per arterias, flexilitatem adjuvat. Ita altera pars alterius adjuncta ministerio egregium illud animalium liquidum conficiunt, quod ubi ad ultimos innumerabiles pervenit arteriarum ramos mirabili artificio distribuitur. Nam minimæ arteriæ omnes in ramos dissipantur exilissimos, quorum terminus est triplex: alii enim continuo tractu in sanguiferas venas transeunt; hi capaciores: alii in laminarum cellularium interstitiis ultima extremitate aperti definunt; hi magis angusti: alii tandem angustissimi in libera superficie aut cavearum corporis, aut cutis, extremitate aperta terminantur. Itaque sanguis, ubi hos terminos arteriarum attingit, per ramos latiores, qui per-

ferunt ad venas, integer, ac veluti toto corpore, transit; dum ad ramos minores, qui definunt in spatiis cellulosis, serosa pars aquosæ immixta divertit; & in ramusculos, in superficie partium definentes, pars aquosa, tenuissima omnium, & iis angustis par, unice penetrat. In quo partium discessu nihil sanguis omnino perdit, nisi parum aquosi; nam venæ sanguiferæ primorum ramorum sanguinem resumunt; lymphaticæ inhalantes secundariorum; humor autem ramorum tertii ordinis integre evaporat. Et hic vapor si aëri exposita superficies partium est, fumi specie avolans dissipatur: talis insentibilis perspiratio est cutis universæ, narium, faucium, oris, pulmonum cavi: si vero partium superficies cavæ est inclusa, coërcitus repagulis in aquam adunatur; talis origo est aquæ cavi spinæ, ventriculorum cerebri, pectoris, pericardii, abdominis, vaginæ testium. Ubique est igitur perspirabile idem sive externum fit, sive internum: cujus a sanguine discessus necessarius est, & ad plurima utilis. Præcipue vero ubi serum coaguli capax partibus nutriendis est aptandum; quod ultra extrema quamminima vasa semper fit; nam aliquem ibi aquosæ partis discessum pati optimum est; ficcius fit enim, adhæSIONIQUE paratius; & aqua divertens vel intrinsecus va-

po-

porat & lenit, mulcetque, & a coalitu defendit partium superficies; vel extrinsecus emergit, mollitque aëris vias, & cutim.

XXII. ET secundum naturam hæc est origo vaporis, quem emittit ubique corpus humanum: qui si parvus ac tenuis, neque coaguli particeps invenitur, vasorum per quæ prodit angustia tribuendum. Si enim ampliora excernentia essent vasa, ac naturâ solent, copiosius aquam, unaque crassius serum, & coaguli capax facile trajicerent: uti reapse trajiciunt cum, auctis vitæ viribus, præter modum distenduntur. Sic incitato cordis, arteriarumque, motu cutis universa sudorem emittit, cujus multa pars coagulabile serum est; cujus rei indicio est tenax, duraque macula, similis illi, quam appingit aqua icthyocollæ particeps, in indusiis a sudore relicta. Sudat similiter iisdem ex causis pulmo, sudant fauces, nares, os: cujus sudoris materia est, frigore densata, quam reddunt catharrhosi. Ex eademque causa sudant partes internæ, quæ tamen, quod a frigore tutæ sunt, liquidum serum servant, permixtumque vaporis. Ea est autem animantibus lex numquam ut cordis vires, nisi in statu machinæ violento, sudare vasa cogant. Semper igitur sudat vas, idest, præter naturæ ordinem, cras-

fiorem lympham & coagulabilem ejicit, cum vi majori consueto distenditur; quam vim infert sanguis appellens, qui solito copiosior fit, aut impetuosior. Itaque vasa plenitudine sudant, sudant cum inflammantur: sic pulmonem inflammatum crustâ obductum sæpe vidimus corio pleuritico perfirmilî; inflammatum pericardium crustâ undique cum corde investitum polyposâ invenimus; & vaginæ testium hydrocele, cujus aquæ coagulantur, solet testis inflammatione præiri. Tantum igitur est facile vapores collectos intra corporis humani caveas coaguli materia imbui, quantum facile est sudare vasa intrinsecus vaporantia: quod æque tam est facile, quam cordis motum accelerari, & sanguinis cum eo impetum, vasorumque extremorum dilatationem. Idque cum semper fiat quando aut febris magna est, aut vehementes machinæ motus præcessere, ratio est in promptu cur magna febre, aut suffocatione, extinctorum animantium sæpe imbuti vapores coagulo inveniantur. Et cur in bobus, quos, anteaquam occidant, sæpe multo laniones, magnoque cursu fatigant, pericardii vaporem *concreta* similem *gelatinæ* deprehendere potuerit LOWERVS (c). Itaque eorum, qui magnis fe-

(c) De Corde cap. I. p. m. 7. Ed. Lugd. Batav. 1740.

febris extinguntur secundum naturam vapores non sunt; neque post magnos cursus animalium vapores interni inveniuntur puri. Experiri igitur volentibus num, ut antea (xviii, xix) ostensum est, vapores interni coaguli sint expertes, auctor sim, ut vel vivum brutum animal aperiant, vel hominum repentino extinctorum, quod ipsi attendere solemus, cadavera perlustrent. Sic itaque concludamus, quidquid in sanguine coaguli capax est, aptumque partium nutritioni, numquam, in sano statu, per vias vaporem emittentes effunditur: servat id natura, non perdit: & quoties vapor coaguli materia scatet, impurus est, & sudore interno præter naturam imbutus; purus autem, & coaguli capax secundum naturam nullus vapor est. Estque perutile lympham coagulabilem cum vapore naturaliter non effundi: effusa enim nutritioni corporis detrahitur: & quod magis noxium est, partium internarum superficiebus accrescit, quas & crustat, & sæpe contra naturæ ordinem colligat. Nec morbosa illa ligamenta, quæ sive pulmonem pleuræ, sive pericardium cordi, post harum partium inflammationes, revinxisse frequenter observavimus, aliam originem obtinere. Condonent ergo doctissimi Viri, qui serum coaguli capax humoribus accensent, qui a sanguine, ut

C 5

ajunt,

ajunt, fecernuntur, argumento innixi vaporum internorum, quos secundum naturam coagulari posse perperam crediderunt, si expunctum velle dixero a serie humorum secretorum a sanguine serum potens coagulari.

XXIII. HACTENVS probatum est vapores omnes corporis humani, secundum naturam coagulari non posse, coaguli materia tamen præter naturæ ordinem posse imbui. Cum contra nulla sint exempla, quibus possit ostendi, humores alios coaguli capaces puritate superstitere, eam naturam perdidisse. Itaque constat, experimentis limpidum aliquem humorem coaguli experientem demonstrantibus magis esse fidendum, in ejus qualitate secundum naturam pernoscentia, quam coaguli materiem in eodem exhibentibus (xvi). Nam coaguli adeptio morbosa est, & facilis, fitque humoris limpidudine prope servata; amissio perdificilis, & puritate superstitere numquam observanda. Quod igitur spinæ vaporis coagulari nihil possit, nullimode obstat, quo minus ventriculorum cerebri vaporem, impotem etiam coagulari, habere queat immixtum (xv).

XXIV. NVM descriptus (ix) autem spinæ vapor vaginas nervorum a spinali medulla enascentium penetret; ut quemadmodum toti medullæ, sic enatis inde nervis

vis, & per corpus decurrentibus, balineo & fotui fit, restat ut diligenter inquiremus. Mihi & nervis inservire non omnino videtur improbandum. Singulos enim nervos a spina prodeuntes, appendice quadam, infundibulo simili, laxæque instar vaginæ, excipit tubus idem duræ matris, quo spinalis medulla continetur; eaque vagina nervi libera comes est, donec jam jam exiturus a spina, ganglium nervus efficit. Itaque, quum cavea vaginarum omnium spinæ nervos excipientium continua caveæ sit tubi duræ matris medullam spinalem complectentis, eodemque vapore perpetim repleatur, ad ganglium usque suum singulos nervos spinæ vapore foveri manifestum est. Dubium itaque restat an etiam ultra ganglium. Vagina enim singula duræ matris, hætenus patula, circa ganglium vehementer adstringitur: inde vero in cellulosas lamina evanescit, quæ partim undique nervum complectuntur, partim singula etiam nervosa fila obvestiunt. Via igitur ultra ganglium transiture vaporis videtur impedita: quam tamen æerne, hydrargyrumve trajiceret, voluimus experiri. Trajecit autem utrumque. Nam impulsus ær per tubum patulo vaginæ ostio citra ganglium applicatum, ganglium superavit; eoque vaginæ omnes, nervum ultra ganglium vestientes, protinus intumue-

re.

re. Eâdemque viâ injectum pressumque hydrargyrum ganglii angustias transilivit, inque ipsas cellulosas nervi vaginas penetravit. Quæ tentamina in iis potissimum nervorum vaginis instituimus, quæ nervos in ischiadicum truncum coalituros extra spinam perducunt. Et quamquam aëris, & hydrargyri, transitus ultra ganglium non sine aliqua pressione potuerit obtineri, levis tamen ea pressio fuit, aut certe non tanta, quæ obstaculum argueret, quod per se in homine vivente spinæ vapor, absente pressura, superare non posset. Si vero cogitetur vaporis spinæ puritas, & indoles aquosa, longe penetrantior aëre, ac hydrargyro; unaque in vivente quam sint viæ trajiciendæ laxiores, & humor trajecturus calore penetrantior; ratio sufficiet, cur non possit omnino eorum sententia improbari, qui spinæ vaporis beneficio, etiam ultra spinale ganglium, nervos existimant gaudere.

XXV. QVOD si hujus spinæ vaporis coaguli capax natura constitisset, & non potius ad ignem nullimode concreescens (XV), nunc facile assentiter summis Viris, qui MALPIGHIVM (d) opinantur, quum *in-
cisô tenui nervulô hinc inde per caudam bo-
vis excurrente, ac ungue compresso, humo-
ren*

rem glutinosum terebinthinae instar expref-
lit, hunc spinæ vaporem, vaginas nervo-
rum percurrentem, elicuisse. Nunc au-
tem alio ex fonte is glutinosus humor re-
petendus, cui videtur parem in nervo jam-
diu secto HEISTERVM (e) etiam observasse;
qui facturus in cane experimentum nervum,
nescio quem, vulneravit; quo facto, canis
postea convulsionibus misere torquebatur.
Post tres autem circiter menses, in eodem
cane dissecto, ubi vulnus illud antea inflictum
fuerat, veluti glandulosam concretionem re-
perit insignem, quam a succo nervoso è ner-
vi punctura emanante ortum suum habuisse
putavit. Et quamquam certe pigeat quem
nervum vulnerarit nullimode HEISTERVM
meminisse; & suspicio valere possit tendi-
nis pro nervo vulnerati: ne peritum tamen
hominem negligentiae infimulem, & ut ali-
quid secutis convulsionibus tribuam, quæ
nervo potius, quam vulnerato tendine na-
sci solent, hoc quoque experimentum ad
evincendam in nervis glutinosi humoris
præsentiam non ineptum judicetur. Hujus
autem humoris dum in nervis dubitari ex-
sistentia non potest; quandoquidem nobis
etiam MALPIGHII experimentum repetenti-
bus manifeste occurrit; est tamen origo,
quæ a spina esse non possit, alicunde re-
pe-

(e) De Rachitide.

petenda. Hanc MALPIGHIVS, & HEISTERUS a cerebro deduxerunt; adeo ut verum nervorum succum, per fistularum nervosarum cavum naturaliter decurrentem, gluten illud esse judicaverint: perperam, ut opinor, uterque; nec rectus suarummet observationum interpret, quod mirere, MALPIGHIVS. Nam si expressis iisdem nervis in primo exortu a spinali medulla, cum vaginam duræ matris nondum essent (xxiv) adepti, glutinosum illum humorem occurrere non vidit, qui, vaginis acceptis facile prodiret (f), intelligere debuisset, non tam *ob mollitiem*; quam certe non tantam illo in exortu nervi habent, ut *compressi lacerentur*; quam potius ob defectum vaginalum, glutineum humorem reddere nequivisse. Accedit quod discissa vivi canis spinalis medulla; per quam verus a cerebro nervosus humor descendit, ac transit in nervos; mihi fit visa e sede dissecta humorem emanare mere aquosum, ac facile dissipabilem, non lentum, & crescentem: quod jam proprio experimento vidit etiam BOERHAAVIUS (g). Hancque veri nervosi humoris a cerebro in nervos descendentis indolem esse aquosam, & coaguli impotem, præter hæc experimenta & ratio suadet, & illa etiam, puto, man-

ni.

(f) Loco proxime citato.

(g) Præl. ad Instit. §. CCLXXIV.

nifeste evincunt, quæ in cane instituit, ante hos novem annos, singularis eventus experimenta Cl. MOLLINELLIUS (b). Qui ex cellulis diu ligati octavi nervorum paris, in quas verus videbatur cerebri humor descendisse, non quidem glutinosum, sed *tenuissimum* elicuit, *albicantemque liquorem, & citissime evanidum*. Igitur humor, quem pressi nervi promunt concretionis capacem, cum neque a spinæ cavo, neque a cerebro esse possit, quam habeat originem restat inquirendum.

XXVI. HÆC autem origo apparere non poterit, nisi veram antea ejus humoris sedem definiamus. Et quidem concrescibilis ille humor non in fistulis nervosis, quarum cavum opinor nemini visum, sed in vaginis cellulosis nervorum filamenta complectentibus contineri videtur. Quam ego rem didici, postquam aliquoties nervos illos, aut suppreses diligenter expressi, quos MALPIGHIIUS edixit. Ita namque vidi evadentem illum humorem inter nervum vaginamque patentissime pertransire. Quem ipsum attamen transitum potius per *fistulas nervosas*, quam per vaginas esse, fortassis festinanter, MALPIGHIIUS affirmavit; nam si fistulas illas, quoad effici potuisset, vaginis exutas voluisset exprimere, nihil protinus glu-

(b) Bononiensis Academiae Comment. Tom. III. p. m. : 82.

glutinei, ut quidem in nervis nondum spinam egressis (xxv) observavit, potuisset elicere. Potest itaque tuto jam disquiri undenam hunc humorem accipiant nervorum vaginæ: & vero cum neque a cerebro habeant (xxv), neque a spinæ cavea (xv), restat ut a propriis illis arteriis accipiant, quæ vaginas omnium nervorum solent percurrere: quæque, ut in reliqua interstitia cellulosæ membranæ (xxi), nervorum etiam in vaginas humorem concrecere aptum vaporis immixtum eructant. Amplam hanc enim vaporis viam ostendit aqua tepens, quæ injecta in cruralem arteriam, uti reliquam cruris cellulosam membranam, sic nervorum vaginas patentissime invadit. Quibus in vaginis, donec animal vivum, calidumque est, quidquid illius humoris emanant arteriæ fluidissimum esse puto; lentius a morte, & frigoris accessu glutinosius fieri. Re namque ipsa nervi in vivis animantibus, actuve calentibus, expressi, aquosum ex vaginis humorem, non glutinosum, dant: ex frigidis demum nervis jam glutineus elicitur. En igitur demonstratum duos esse fontes unde in vaginas quorumcumque nervorum derivet humor, calvariæ, aut spinæ cavum, propriasque ipsarummet vaginalium arterias: & illinc pauculum & aquosum mere; plurimum ex arteriis, & partim concrecere ap.

piam majorem sanguinis videntur attraxisse. Sed etiam observatum quamplurimis rheumatico viru, venereove, vexatis, uti plurimas alias corporis fedes, ischiadicos etiam nervos pertinaciter indoluisse: habeoque exempla numerosa post ulcera diuturna penitus oclusa, nervosam hanc ischiadem perpefforum. Quæ videntur documento, ex infecto jam sanguine, pravum vaporem nervorum ischiadicorum vaginas retulisse. In aliis sæpe vidi ob frigus immodicum, crure, coxave receptum, eandem ischiadem esse natam: in quibus nisi dicas sanum antea vaporem vaginalum ischiadici nervi exteriorem illam causam depravasse, unde repetas ischiadem, causam desideres.

XXVIII. Cum adeo vero ex facili soleat accidere, ut quæ maxime causæ vel augendo vaporibus, vel asperando sunt aptæ, tot alios prætereant nervos corporis humani, ischiadicos autem, dedita velut opera, & graviter impetant, & pertinaciter occupent; non immerito quæri posset num nervorum ischiadicorum vaginæ peculiarem aliquam habeant dispositionem, cujus maxime causa in eas noxas frequentius, & gravius incurrant, quibus cæteri fere nervi sunt immunes, ut e sanguinis massa redundantem vaporem, acresque particulas suscipiant, & exterioribus causis adeo gra-

viter afficiantur. Et mihi quidem plures videntur habere : quarum est certe princeps laxitas, & amplitudo, quæ nervorum ischiadicorum exterioribus vaginis tanta contigit, quanta, quod sciam, nulli alii nervo corporis humani. Notum namque est, ischiadicum nervum multiplici origine a spina prognatum post majorem femoris trochanterem in unum truncum coalescere, quo non major nervus toto in hominis corpore invenitur. Hoc autem in trunco quatuor, vel quinque radices, separatim a spina venientes, uniuntur, quæ non fila nervosa modo, sed & vaginas suas omnes in unum conjungunt. Et hæ quidem vaginæ, quas dixeris nervo originarias. nulla supervacua laxitate laborant : quin imo, nervo, quem includunt, semper aptissime adstringuntur. Laxitas autem, quam nimiam asserui, novis quibusdam aliis inest vaginis, quæ factæ jam ischiadici nervi trunco tandem superveniunt. Eas adjicit cellulosa membrana, quæ occurrit copiosissima, & magnis laminis dives, ubi primum nervus in truncum coalescit : ea vero, ut vidi ad hunc diem, solet pinguitudine carere. Laminæ autem hujus membranæ quamquam potius necessario officio, quod nervi trunco per sui medium transvadenti præstare debent, quam destinata fabricâ, atque decursu, vaginas nervo dant : adeo

tamen affabre transcendentem nervo sæpe accommodantur, ut ad eum vaginandum, non tam loci necessitate conferre, quam præfinito fabricæ consilio positæ ibi esse videantur. Siquidem quandoque vidi; quod & coram in sinistro ischiadico nervo in viri cadavere contueor; has extimas vaginas; quas possis *accessorias* appellare; infundibuli formâ recens conflatum nervi truncum excipere; & hinc summo infixas trochanteri, illinc marginato veluti orificio descendentem nervum inhiare, exceptumque continuo usque in crus comitari. Estque præsens vagina adeo elegans, ut scalpelli manubrio inter nervum, vaginamque versato, veluti ensis laxa vagina exceptus, ischiadici nervi truncus videatur.

XXIX. ADJUVAT hanc nativam extimarum vaginalum ischiadici nervi laxitatem adfitorum musculorum non satis proxima pressio: qui muscoli protectum præcipue trochantere majori, veluti ponte, nervi truncum vix leviter solent attingere. Quæ constanti laxitate quantum hæ vaginæ excipiendo vaporibus quem arteriæ exhalant (XXI), in homine aptæ sint; quantum excepto in se ipsis retinendo peridoneæ, neminem arbitror non videre. Ad hæc, arteriarum istas ischiadici nervi vaginas percurrentium magnitudo est tanta, quantum non aliis ullis vidi forte datam reliquo-

quorum nervorum vaginis. Facit hæc autem magnitudo vaporis fontem uberiores. Quam ob rem numquam vapore vacuas vaginas illas invenio: quem imo coactum etiam aliquando deprehendi, peneque gelatinosum. Et ea certe coactio mihi visa est simul ejus vaporis indolem probare concretionis capacem, simul & naturalem ejus copiam in his vaginis esse insignem. Quamquam existimo coactionem in vapore post mortem successisse: caloris enim defectui tribuenda, qui non solet in vita nervis facile deesse. Nervorum namque truncos, ramosque præcipuos, natura & communi partium calore, & muscutorum in primis, quibus subjacent, accubitu solet defendere. Qua ratione vapor in nervorum vaginis neque redundare potest, neque frigore figi. Et hæc in nervis defendendis naturæ providentia elucet adeo per corpus humanum, ut fere duo tantum insignes nervi excipi possint, non sine maximo, consilio eo munere defecti: quorum nervorum alter est in cubito, alter in crure. In cubito enim nervus insignis; *cubitalem* Anatomici vocant; inter olecranon ulnæ, & condylum humeri interiorem, ex aversa flexuræ cubiti parte, pene subjectus cuti decurrit: qua in sede, musculosi incubitus ministerium, quo tot alii gaudent nervi, cubitalis desiderat. In crure vero multa

ischiadici nervi pars affimilem cubitalis nuditatem experitur. Natus enim a spina radice multiplici post majorem femoris trochanterem coalescit in truncum ischiadicus nervus: interque illum trochanterem, glutumque musculum majorem, quadratum femoris, caputque bicipitis, via satis facili, & laxa, descendit ad poplitem, bicipiti subjectus, ac femitendinoso. In toto hoc tractu ambitur nervus undique musculis, non adstringitur; totusque vaginis laxissimis molliter continetur. Truncus vero, ut poplitem attigit, in duas partes præcipuas secedit: quarum altera major, directionem trunci prosequitur, suramque penitus intrat, inter principia musculi gastrocnemii; cui musculo subjecta, & valenter adstricta, versus calcaneum descendit: minor altera vero pars cruri exterius advoluta antrorsum deflectit. Minor autem hæc altera pars est ob nervosorum staminum quantitatem minorem, sed vaginarum laxitate trunco suppar. Nam a trunco profecta per exteriorem inferioremque genu partem oblique descendit, imam supergrediens capitis fibulæ sedem. In quo toto descensu a trunco ad fibulam omni musculo nuda est, cutique subjecta, progreditur. Laxis ideo hac tota in sede, & vapore divitibus gaudet vaginis. Superato fibulæ capite, inter peroneum longum, fibu-

fibulæque corpus descendit: indeque sub longo vadit digitorum pedis extensore, tandem inter longum extensorem pollicis, & tibialem anteriorem. Hactenus musculus sepulta, sed mox pristina restituita libertati. Nam, ut extensorem pollicis evadit, sæpe ad septem usque transversos digitos supra malleolum exteriorem, bifariam dividitur, & per priorem cruris partem extrinsecus vergentem, musculus iterum nudata, cutique subjecta descendit. Pergit autem sub cute descendere ad superiora usque, exterioraque dorsi pedis, donec tandem in ramos dissipata in pedis carnibus definat.

XXX. TRUNCUS igitur ischiadici nervi, anteriorque propago in crus demissa, non, ut propago altera suram invadens, musculis inclusa, strictaque decurrunt, sed maximam partem aut nullum habent musculorum accubitus, aut perquam levem. Hæ itaque nervi partes vaginis laxioribus ambiuntur, vaporeque divitibus, & ideo longe aptis, quæ, præ cæteris reliquorum nervorum vaginis, superfluos humores, quandoquidem iis machina laboret, sibi recipiant. Solet enim in laxiora loca, & minus resistentia, corporum undique nitentium facilius esse receptus. Quem ego receptum in his vaginis opinor, non modo superfluis, sed pravis etiam, acribusque

humoribus posse facilem esse. Acrium etenim humorum vim irritabiliora vasa maxime sentiunt, quæ, si intrinsecus stimulo perciuntur, acré perciens, urgent, actuosius reddunt, & vel sibi infigunt, & retinent, vel expellunt audacter in vicina, quæ spectent, spatia cellulosa. Vasorum autem irritabilitas tunicarum, quibus constant, teneritudinem exigit: teneritudo autem tunicarum semper major est in vasis, quæ vicinarum partium pressioni minus omnium subjecta sunt: quod fere proprium est vasorum vaginas percurrentium trunci, priorisque propaginis ischiadici nervi. Est igitur de natura corporis humani, ut in his potius, quam in cæteris aliorum nervorum vaginis sive copia redundant, sive acredine peccent ejus humores, maximam inveniant opportunitatem nocendi. Quam ego puto nulli hominum deesse, quamquam aliqui esse possint ei noxæ opportuniores: quemadmodum illi sunt, qui nervorum ischiadicorum vaginas naturâ laxiores habeant, nudioresve consueto. Nam sicuti ad ophtalmiam, ad anginam, cartarrhumve præ aliis alii procliviores sunt, ob locorum, quibus morbi illi insident, peculiarem in illis corporibus habitum; sic homines possunt esse ad patiendam ischiadem intrinsecus excitatam dispositiores. Ut vero ex causis extrinsecus coxæ applici-

citis fiat postica ischias nervosa, ingenita ischiaco nervo, & omnibus eadem inest dispositio. Tam frequentem namque habet musculorum nuditatem (xxix), ut frigus, aliave fortuito in coxam extrinsecus incurrentia, facile in ejus truncum, cruralemque propaginem, vim possint suam proxime exercere. Quam pariter vim non semel vidi propaginem nervi alteram in suram demissam identidem retulisse. Retulit subinde vero, tanquam doloris radiis a trunco procedentibus invasa: & si forte doluit constantius, quasi doloris caussis inleffa, id raro accidit, & illis opinor in subjectis, in quibus ea propago non satis esset musculis adstricta; aut quando tanta vis acris materiæ in ischiadicum nervum incubuerat, ut, musculis invitis, in illam suræ propaginem irrumperet (xxxvi).

XXXI. HACTENVUS mihi videor probabiles causas protulisse, quæ ischiadicum nervum cogant indolere (xxvi), & cur ejus nervi truncus, priorque propago in crus demissa, doloris tractum sæpe sustineant (xxix), præque cæteris machinæ nervis, cubitali excepto, doloris caussis capiendis sint maxime idonea. Quo in cubitali nervo non est cur quispiam curiose quærat dispositionem eandem fere esse, passionem rariorem. Etsi de illa enim passionis raritate causari parvitas possit nudæ sedis ner-

vi cubitalis ; non tamen tanta, ut credatur, ea raritas est. Siquidem vidi frequenter cum ischiadico nervo cubitalem etiam dolore, idque præcipue cum causa doloris fuit interior, sic ut potuerit utrique nervo occurrere. Quam doloris societatem & consensum in cubito, atque coxa, sic ut uno eodemque tempore ambæ illæ partes indolent, tractanti mihi plurimos rheumatico, venereove viru divexatos videre contigit sæpiissime : nec dubito quin, si animus sedulo advertatur, dolorum hoc connubium frequenter occurrat. Imo quemadmodum in coxa natum antea dolorem sensim sæpe vidi ad pedem descendisse, vel in pede natum petivisse coxam ; sic frequenter in cubito residentem dolorem, & ad humerum ascendere, & ad postremos vidi manus digitos propagari. Tantaque est in his doloribus similitas, atque consentio, five partium indolentium eadem dispositio, five nati doloris natura spectetur, ut censeam recte CELSUM (*m*) utriusque doloris judicia conjunxisse, pene etiam exæquasse. Ego vero si nomen ischiadis non fuisset a sede doloris, sed a forma profectum, minime dubitarem illum brachii dolorem *nervosam cubitalem ischiadem* appellare. Convenit enim cum postica

(*m*) De re Medica Lib. 2. cap. VIII. p. m. 75. Edit. Roterd. MDCCL.

ca ischiade nervosa, forma, sede (XXIX), symptomatibus (IV), curatione (LV).

XXXII. Cvm igitur uber, acerve vapor in extimis vaginis ischiadici nervi firmiter immorans posticam efficiat ischiadem nervosam, quomodo symptomata ischiadis omnia, effectusque gignat, videamus. Et primo si a nimia copia vaporis orta est ischias, distrahentur necessario nervorum vaginæ, & inclusa nervosa filamenta comprimuntur: itaque dolebit minus quam torpebit crus. Contra si peccat vaporis acredo: tum enim dolor erit acrior, & permanens. Sed, utralibet ex causa duxerit originem, vespertinis temporibus ischiadica passio semper erit acerbior. Incalescit enim vespere hominis machina, & tum quod incitato sanguinis motu major vaporis copia in vaginas nervorum derivatur, vel quod, aucto calore, acris materia vaginis conclusa impellitur, & excitatur, ischiadicæ passionis fiet incrementum. In quo incremento quantum ægri quandoque crucientur, vix puto verbis explicari posse. Equidem vidi qui misere noctes ducerent ad diluculum insomnes, ischiadicis cruciatibus acriter divexati: cumque lecti calorem ferre non possent, aut vigiles totas noctes inambulando transegisse, aut, lecto relicto, recubasse humi. Et vidi qui, ut tantulum diu negati capefferent somni, capi-

capiti subjicerent pulvinar, nudum autem corpus intecto solo insternerent. Estque in eadem caloris adaucti pernicie posita ratio, cur post crapulam effusiolem, postque magnos machinæ motus augefcatur ischiadicus hic dolor, & consuetam vespertinam exacerbationem anticipet. Itemque cur ischiadici doloris major sit æstivo tempore vis, major cum æger laneo, quam stramineo lecto recubuit. Et ex laneo quidem lecto quot post noctem dolore vigilatam vidi ægros surrexisse, per integras etiam horas stare pedibus nequiverere; impedita cruris male affecti extentione; paulatimque erexerunt se prout aura frigidior cubile pervaderet, aut crus invitum agigaretur. Quæ duo quod calore exagitatum in vaginis nervosis acrem vaporem forte sedarent, ac uberius accurrentem repellerent, videntur profuisse. Semper autem probat calor si dolorem aliquem intendit, acrem, exsuperantemve materiam doloris illius potiorem causam efficere. Cujus indicii quanta utilitas sit, is, qui curandis ægris operam locet, potest intelligere. Nam in dolorum turba, quæ maxima constat pars morborum, sæpe sumus in ancipiti. Alios namque dolores vespere acerbari videmus, mane mitescere; alios contra matutinis in horis fieri graviores. Vtrorumque dispar natura manifesta est. Causa disparitatis

non manifesta. Hanc tamen elucidant, caloris effectus. Nam doloribus vespere incrementibus calor obest, mitescantibus prodest. Illis ergo doloribus caloris effectus obsunt, istis profunt. Caloris autem in humores effectus sunt rarefacere, solvere, commovereque. Itaque doloribus caloris accessione mitescantibus, solutio, commotioque materiæ dolorem inferentis prodest: nocebat hæc igitur crassa indole, & gravi, partemque affectam opprimente. Quamobrem qui matutinis in horis graviores fiunt, mites omnes, torporique similes dolores sunt; calidisque assumtis, admotisque, curabiles: & vidi nuper liberaliori vini potu talem natum in ægro, ob diuturnum dextri lateris incubitum, in nate, dolorem evanuisse. Doloribus contra caloris accessu incrementibus dubium esse non potest causam dare materiam vel copia peccantem, quæ crescat incitatis vitæ viribus; vel acredine noxiam, quæ, caloris veluti facibus admotis, agitetur ultro, fiatque valentior. Ita explicatur, cur asthmatici gravius antelucanis horis patiantur, quorum pectus lentâ crassâque materiâ farciatur; quod sæpe visum: rheumatici contra, atque podagrici, quorum dolores ab acris humoribus existunt, vespertinis.

XXXIII. DVM vero ischiadem patitur ischiadicus nervus, sensim in novum habi-

tum transmutatur ; quem vel ipsa cum ischiade originitus induit, vel non diu post natam ischiadem acquirit. Isque habitus est *hydrops* extimarum nervi vaginalum. Qui si a nimia vaporis copia duxit ischias originem, in ipsa hac copia existit : si vero humorum acredini dolor ischiadicus debetur, non diu post natam sequetur ischiadem. Scilicet acris materiæ stimulo in nervum irritatum major in dies consueto fiet humorum concursus ; quem stimulus semper provocat in carnibus animatis. Et hic major concursus tum per ischiadici nervi filamenta, tum per sanguiferas erit vaginalum arterias : eritque uberior cum acrior affuerit irritatio : quod semper est quando dolor sævit. Doloris ergo tempore arteriæ simul, nervique irritantur, & hi subjectos musculos convellunt, faciuntque sæpe crampos dolentissimos (v) ; illæ nimium replent cruris carnes, & vaginas potissimum nervosas causam stimuli habentes uberiori vaporis copia ditant (xxxiv). Crampos autem illos sequi solet venarum sub cute partis dolentis discurrentium temporaria inflatio varicosa, quam ut olim in ischiadico paroxismo MARTIANVS (v), nos in *vagis crampis* hysteriarum clare vidimus. Nuperque Matrona crampis illis obnoxia ; *iractus nervorum* vulgus appellat ; quo loco identidem patiebatur ;

ma-

manus dorso, cubito, brachio, collo, erure, carnes tumebant; venæque loci illius inflatione turgentes, liventesque toto crampi tempore erant. Quam inflationem a nimio sanguine potissimum derivo in venis illis laxioribus collecto, utpote sub cute sitis; in quas omnis illa sanguinis copia, quæ sedes cruris interiores, convulsione clausas nequivit invadere, crampi tempore corrivatur. Crampus autem est brevis, invita, violentaque musculi convulsio: & sedes vere convulsas sanguis non immeat.

XXXIV. IMMEAT vero uberrimus stimulas cruris arterias, in quas accurrit, vel potius velocissime transmeat, inundatque loca, ponderosioraque reddit, in quæ arteriæ illæ finiuntur (xxi). In his vaginas etiam ischiadici nervi, quarum in primis arteriæ stimulis propius agitantur: illasque replet multo vapore: qui necessario crassior consueto, crurisque ignavia, torporeque immotus, laxis illis in vaginis (xxx) facile residet. Itaque vaginæ ischiadici nervi hydropicæ fiunt: isque hydrops cum semel invasit, si dolor ischiadicus perseverat, crescit in dies, & confirmatur. Nequit etenim venis tanta reforberi copia vaporis in vaginis effusi, quanta doloris tempore quotidie incurrit: partim quod oscula venarum, pleraque

certe, obruente vapore, opprimuntur; partim quod vapor mora ipsa fit in dies impatientior resorbtionis. Nam vapor, qui coagulo dives est, aptus resorbtioni est cum recens est, si diutine immoratur, loco quantumvis opportuno, resorberi amplius nequit. Craffiores etenim glutinosioresque lymphæ partes, quibus illæ vapor imbuitur (XXIX), mora, ab aquosiori sensim vaporis parte sejunctæ applicari solent parietibus cavæ illius, qua concluduntur: & limo per similes novam in membranam paulatim coalescunt, quæ parietes illos intrinsecus obfarcit. Cujus novæ membranæ ministerio patentia in illis parietibus oscula venarum absorbentium maximam partem occludi necesse est, & absorbendi officio venas defici. Quod in omnibus factum vidi, quotquot abdominis, vel pectoris hydrope diuturno potissimum laborarunt: quorum ventrium parietibus, sed maxime pectoris, tot sæpissime talium membranarum superadjecta vidi strata, ut aperte intelligerem cur toties in hydrope confirmato neque purgantibus, neque diureticis, neque sudoriferis remediis elici aquæ possint. Nato igitur ischiadico dolore intumescunt vaginæ sensim ischiadici nervi, & nisi cito materia dolorem inferens destruat, fiunt hydropicæ: isque hydrops, nisi statim dissipetur, pertinax fit,

fit, crustatis coriaceo tegmine parietibus intimis vaginalum nervosarum. In hoc autem hydrope nonnihil utilitatis esse potest: nam, affluente vapore, acris materia, quæ antea nervo adhærebat, diluitur fortassis, immisceturque vaporibus: cujus alluvie absorpta non adeo restat libera, & incluso nervo minus nocet. Inde videor intelligere, cur sæpe ischias in initiis sit continua, fiat postea sensim intermittens (iv). Tales namque ischiades acris materia genitas esse puto, quæ donec diluatur, actuosior est, stimulumque progignit perenniores: diluta, nisi novo impulsu actiosa fiat, prope definit insævire. Accipit vero impulsus aut calore nimio, aut musculari motu plurimum aucto (xxxii): quibus solet ex causis ischias intermittens intempestive exacerbari. Ideoque in his casibus donec intra vaginas ischiadici nervi collectus humor quiescit, quod sæpe interdum fit, torporis in crure sensus, non doloris, adest: quem sensum puto ab humoris collecti pondere natum perpetim in nervum incumbentis: cessat ille torpor, redeunte dolore; sensus minor, accedente majori. Ea tamen, quæcumque sit, hydropis utilitas magnis certe damnis, quæ paullatim infert, superatur. Nam, hydrope nato, etsi dolor intermittit, passio tamen confirmatur, longiorque fit; sæpe etiam dolor

E ipse

ipse exacerbationis tempore sævior comparet. Quæ major sævitia aut quia sanguis in dies in ischiadicum nervum, habitus jam perversi, novam acrem materiam deponit; aut quia semel delata mora facta est deterior; aut quia se tandem potius illa materies contagione multiplicavit, potest oriri. Valetque in primis contagionis vis, quando acris materia nervum irritans indolis est veneræ: qualis lentam ob indolem ischiadicos sæpe in nervos, uti cæteras in machinæ partes minus calidas, minusque commotas, solet defigi.

XXXV. SIT nomen ergo confirmatæ posticæ ischiadis nervosæ hydropi datum trunci, priorisque cruralis propaginis ischiadici nervi; quem hydropem patiens diu si negligat, næ iste pedetentim in cruris incurrat semiparalyfim. Neque etenim potest ischiadicus nervus circumaggesti vaporis pondere diu gravari, quin ejus filamenta nervosa pressione illa sensim elidantur, & musculis nervisque subjectis debilius administrent. Quæ scilicet est caussa illius postremæ omnium horum ischiadicorum scenæ, atrophix, & semiparalyfis (VII). Illum tamen hydropem, tantarum rerum auctorem, quem hætenus conjectando forte videar evicisse, in ischiadico nervo, donec ischiadem patiatur, adesse; sperabam experimento probaturum cadave-

ris sectionem, quam ex necopinato nuper, dum hæc conscriberemus, hominis hanc ischiadem passi forte fortuna contigit instituire. Sed quin hæc dissectio mihi pro eo ac voluisssem satis faceret, plurima obstitere. Etenim Vir erat annorum circiter quinquaginta, qui quatuor ante menses quam hoc nostrum adiret Incurabilium Nosocomium, Salerno Neapolim iter faciens, nescio qua causa, coactus est noctu, nudis pedibus, multam, fluentemque aquam pertransire. Paulo post dolore corripitur in planta, & dorso pedis dextri, qui sensim ascendens ad ischium usque pervenit, directione servata, quæ est in postica ischiade nervosa. Morbum initio sævum non repetitæ juvarant sanguinis missiones, non unguina varia, non *spasmodica* purgantia iterata; cum æger acuta febre correptus die Junii decimasexta in Nosocomium est delatus. Erat febris ex epidemicarum putridarum genere in quam infimæ plebis homo, in summa hujus anni 1764. annonæ caritate, uti plerique homines fortis ejusdem, ob perversam forte victitandi rationem inciderat. Macies ei summa, herbeus cutis color; quæ communia tum temporis multis erant hominibus caritatem expertis; indicia fortassis diutini ex crudis vegetantibus alimenti; virium dejectio multa, alvus sollicita, & fluens. Febri, ut par erat,

feliciter depulsa, sequens valetudo, ut in corpore inanito, multam intulit famem. Hanc parco nutrimento, quod vires paulatim erigeret, non enervem adhuc opprimeret concoquendi facultatem, temperandam ægro persuasi. Interim cum alvi laxitas totis febris temporibus, quæ duodecimo desiit, ischiadicum dolorem non extinxisset; qui dolor sæviente febre valde intensus evaserat; qua tradam (LI) methodo ischiadis curationem sum ingressus. Erat res in vado, jamque dolor insigniter imminutus brevi secuturam curationem integram persuadebat, cum, famis impatiens, multa æger, nulloque ordine, electione servata, caput devorare. Corripitur iterum ingenti alvi fluore, qui tres intra dies corpus admodum enerve ad internecionem confecit. Eo extincto, visa est occasio longe digna, quæ nostram posset de hydrope ischiaci nervi in postica ischiade nervosa sententiam declarare. Neque enim desperabamus; ut ut æger diebus vitæ extremis vix ad imam tibiam tantulum ischiadici doloris sensisset; si vere ischiadicus nervus hydrope laborasset, aliquid in eo nervo inventum iri, quod si non præsentem ostendere, prægressam saltem morbi causam posset arguere. Cadaver in Theatrum perlatum est: nos dissectionem instituímus. In illo tamen quædam extrinsecus ob-

observata spem nostram infregere. Etenim clunes corruptæ verminaverant, & pes uterque ad mediam usque tibiam aqua intercute laborabat: quæ vitia, dum æger viveret, nemini attenta, forte postremis vitæ diebus irrepsisse dicebantur. Vtcumque tamen inita dissectio. Visisque primum vitiis in abdomine manifestis, quæ fluoris alvi causas quadantenus declararent; quorum historiæ aliâs erit fortasse locus; ad ischiadicum dextrum nervum nos convertimus. Quo detecto, sic visum. Erat nervus, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam solito coloratior; non jam vasorum vaginas percurrentium magnitudine, aut plenitate, sed intinctu quodam novo ambientium membranarum; omnes etenim flavebant. Itaque vaginis nervi extimis incisis, deterfoque vapore; quo certe non præter naturalem modum imbuebantur; vidimus vaginas crassiores consueto, colorem illum non appictum, sed imbutum possidere, quo ne ipse quidem nervus, etsi certe pallidior, erat immunis. A fibulæ autem capite ad pedem imum albidior erat nervus, pleniorque vapore: cujus, a medio tibiæ inferius, copia tanta supererat, ut insigniter vaginæ a nervo incluso distarent, quo locum facerent vapori. En actutum mihi nata suspicio gravis, essetne in ea infima nervi sede visus hydrops resis-

duum hydropis ischiadis prægressæ ; an progenies illius , qui carnes proximas insideret. Erat autem ultra sedes , ad quas cutis aedema pertineret , nervi hydrops extentus : quod facere posset ad referendum hydropem ischiadi prægressæ. Et novus ille vaginalum color trunci ischiadici nervi a coxa ad crus indicium dare posse videbatur lymphaticæ proluviei , quæ illas olim sedes occupasset (xxxiii , xxxi). Quia tamen in eo cadavere , de quo nunc disputamus , & propter fervorem tempestatis , & propter aperti in antecessum abdominis , cluniumque foetorem , & propter efficacem metum contagionis , qui illa tempestate omnibus erat merito summus , finistrum ischiadicum nervum omnino neglexi , qui potuisset evincere , an color ille trunci nervosi dextri vere novus , an forte proprius , & ad naturam eo in homine esset , nihil omnino sum ausus ex hac dissectione decernere.

XXXVI. QVEM autem hydropem ischiadici nervi mihi similem vero fecit stimuli sedis , & naturæ , atque simul ischiadis pervicaciæ contemplatio , quamquam secta cadavera non aperte declararunt , plurimæ tamen ischiadicorum curationes ad hanc opinionem feliciter institutæ apertissimum evicerunt. In quas etiam levissima , atque fugax animi adversio vel hominem negli-

gen-

gentissimum, nedum merito suspicacem, docere hydropem illum potuisset. In cuius rei demonstrationem non antea deveniam, quam non leve dubium exemero & oriri facile, & solvi necessarium. Id est huiusmodi Cum ischiadicus nervus ischiade prehensus hydrope laborat, estne tanta hydropis extensio quanta doloris, ut adeo hydrops totum occupet nervi tractum, qui a coxa indolet ad pedem; an potius hydrops summum unice teneat nervi truncum, quem primo solet dolor invadere, reliquis autem usque ad pedem nervus dolori trunci consentiens indoleat? In qua re non parvis rationibus ad illam accedo opinionem, quæ in vera, & confirmata postica ischiade nervosa (III) doloris comitem hydropa constituit. Nam si in vera ischiade nervus ultra coxam consensu doleret, quomodo subinde ad poplitum usque (III), & non semper ad crus totum dolor extenditur? Eccur potius cruralis anterior nervi ischiadici pars dolenti debet trunco toties consentire (XXIX), non etiam semper unâ posterior, quæ pertinet ad suram? Nonne, quod iis nervi partibus dolor firmiter infidet, quæ causam in se continent dolendi? Ad hæc, quavis in fede nervum ischiadicum extrinsecus imprimas, dolor antea silens in vera ischiade sæpissime revocatur: quod mihi

est documento, in quavis affecti nervi sede causam doloris contineri, quæ urgeri possit extrinsecus, & impelli. Doloris autem causa comitatur hydropi. Ischiadicus ergo nervus ischiadem patiens sive in coxa dolor incœpit, & ad pedem defuit, sive a pede natus ascendit ad coxam, quantus quantus pertinaciter indolet, hydropicus est. Hæc tamen intelligo de dolore nervi illo, qui & fixus est, & pertinax, veramque nervosam ischiadem (1) efficit; sunt enim vagæ quædam ischiadici nervi punctiones; *fulgura doloris* vulgus appellat; quæ a trunci dolore in ramos propagato solent oriri. Hæ tamen volaticæ sunt, pertinacemque morbum; in quo veræ ischiadis nervosæ positus est character; non constituunt: *spasmos ischiadicos* appellarem.

XXXVII. Sic itaque constituo; ea ut contraham in brevi, quæ per tot capita fusius edifferui; decubitum uberis, irritantisve materiæ factum in vaginas ischiadici nervi ischiadem nervosam posticam efficere. Quæ si ab valde acris materiæ stimulo fit, cum vaginarum inflammatione potest oriri: quemadmodum forte oritur quæ acrior est ischias, & constantior. Hoc primum morbi stadium est: quod excipit hydrops, qui confirmat ischiadem. Hydrops vero, si diutine obtineat, nervum
op-

opprimit adeo, ut nequeat ulterius musculis inservire, unde ob nervi defectum, & musculorum diu feriantium hebetudinem, cruris accedet semiparalyfis. Qui sæpe nervosæ ischiadis posticæ transitus est novissimus. Habet itaque morbus velut tempora tria, quibus medicam opem poscere possit: habet principia sæpe conjuncta inflammationi: habitum hydropicum in decursu: transitum postremo in semiparalyfim. Contra hæc suis copiis debet medicus, suisque artibus insurgere.

XXXVIII. In his singulis ergo stadiis nervosæ ischiadis posticæ, quæ longo nobis usu profuisse sunt visa, nunc diligenter enarrabimus. Et quidem in initiis, quando sævior est, & continentior ischias, mire semper profuit sanguinis missio, quæ levavit semper morbum, quandoque etiam extinxit: maxime quibus consueti fluxus hemorrhoidum, uterive suppressi fecerant ischiadem. Cujus rei utilitatem facile explicabit quisquis attendat, missione sanguinis copiam humorum, unaque vitæ vires, caloremque animantium imminui, quæ vel faciunt ischiadem, vel reddunt acerbiores (xxxii). Locus attamen definiendus est unde sanguis mitti debeat: neque etenim hoc in stadio locus idem semper æque profuit. Igitur si suppressæ hemorrhoides nocuere, hirudinibus ani coronæ applicitis,

quæ sanguinem inde exsuperantem educant, morbus levatur: minus utilem aliàs vidi sanguinis missionem. Vidi semel taliter ischiadico natis repentino vagis in abdomine doloribus, spontaneo naturæ molimine, post diem unum, & alterum apertas hemorrhoides: quarum fluxu tres per dies procedente, ischiadicus dolor integre evanuit. Magna etenim intercedit inter sedes hemorrhoidarias, & crura consentio: & vidi sæpe hemorrhoidum, uterive, imminente fluxu, ischiadicos nervos indoluiffe; exacto fluxu, evanuisse dolores. At quibus excretio sanguinis uterina deficiens fecit ischiadem, optabilis est evocatio sanguinis ab utero: quam nuper in muliere pene quadragenaria quatuor cucurpitulis siccis repetito applicitis femini utrique, & proximæ fedi femoris anteriori, felicissime evocavi. Hoc autem præstiti imminente jam consueto evacuationis tempore. Si minus hæc succedant, a pedibus utiliter sanguis educitur. Etenim constanti experientia probatum mihi video, nihil uteri fluxum efficacius elicere missione sanguinis ex pede. Quæ res potest in eo rationem habere, quod dum sanguinis accursum ad infera promovet, vim ejus ad uterum alliciat majorem. Itaque vidi suppressum sæpe uteri fluorem hoc auxilio provocatum, imminenter acceleratum, len.

lentum etiam incitatum. Nihil autem efficacius utero vires addit, ac veluti calcaria sive ad menstrua velis, sive ad lochia revocare: nihilque est illâ præstantius sive partum difficilem expedire coneris, sive expeditum accelerare.

XXXIX. POSSET autem quæstio esse, num potius ex affecto, an ex libero pede profit in ischiade sanguinem mittere: quamquam mihi certe olim utrinde noxia illa sanguinis missio videbatur, metu ne in sedes illas sanguis vocatus, quæ morbum continerent, majori esset detrimento. Quod olim fere senserat COELIVS etiam AVRELIVS, qui postquam indicavit *plurimos ex talo, atque ancala ejusdem partis, quæ fuerit ischiadica passione possessa venam dividendes sanguinem detraxisse*; apte regessit ita *partes cruris impletas magis gravari, cum repente vacuata loca in semet materiæ fluxum invitarent* (n). Cum autem Claris viris a pede affecti lateris mire laudatam legerem sanguinis missionem, ut quæ sæpe dolorem pene instanter exstinxisset, cum vellem incredulus experiri, inveni rem veram. Vidi etenim, poplitis venâ incisâ, bis extinctam omnino, sæpe mire levatam hanc ischiadem. Vidi frequentius, & facilius, ischiadicæ venæ

ra-

(n) Morborum Chronicorum Lib. V. cap. I.
p. m. 556.

ramo ante, vel post malleolum exteriorem aperto, quem ZECHIVS (o) in hoc morbo incidendum commendaverat, sensim ischiadem evanuisse. Cujus rei, contra ac crederem expertæ, plurima jam, per quatuor pene annos, & vulgaria mihi sunt exempla. Placet nuperrimum afferre. Vir erat quadragenarius, qui pondus ingens elevaturus, corripitur dolore in sinistra fede ossis sacri. Dolor in dies secundum ischiadicum nervum paullatim descendens nervosam perfecit ischiadem posticam. Crus æger extendere non poterat, & ab hora diei vicesima secunda multam ad noctem miserrime torquebatur. Venit ad nos fere post mensem: sanguinem jubemus emitte ab illo ischiadicæ ramo, qui ante malleolum exteriorem affecti lateris excurrabat, ad uncias pene duodecim: qua sanguinis missione peracta, sensim dolor intra binos dies evanuit; vix parvulo ejus, sed innoxio sensu ad os sacrum relicto. An ergo ex ipsa prodest sede affecta sanguinem mittere, quod, ex ipsis venis lateris affecti sanguine educto, vacuatæ venæ illæ liberaliter fugunt, collectumque in vaginis nervi ischiadici vaporem efficaciter attrahunt? Sic quidem non semel vidi, quemadmodum in ischiade, in ipsa etiam po-

(o) Consult. Med. XLIII. p. m. 467. Ed Francos.

podagra, illa tamen albescente, ac veluti phlegmatica (nemo id etenim perferre voluit rubente prehensus) incisâ venâ aliqua super ipsam, quod mirum, partem tumidam, dolentemque excurrente, ac sanguine inde educto, mitigatum pariter acrem dolorem, paucosque intra dies morbum lentum alias, & pervicacem leniter evanuisse.

XL. Si sanguinis igitur missione, etiam, si tentare libuerit, iterata; sæpe etenim sic perfecit, quam semel instituta inchoaverat curationem; morbus omnino non evanuit, duo sunt auxilia efficaciter usurpanda: alvi valens eductio, & partis affectæ frictiones. Quæ duo suis legibus administranda sunt. Etenim incitanda est alvus duos ob fines, & ne inde quid noxii venæ attrahant, quod ulterius in sanguinem relatum ischiadis materiam possit augere, & ut, vacuatis per intestina humoribus, debiliores fiant vitæ vires, & sanguinis accursus ad ischiadis sedem infirmior. Siquidem habeo compertum inter alvum, & crura relationem magnam intercedere: ut alvo adstricta gravescere crura videam, & torpida fieri; solutâ, levare statim, expeditaque esse. Rheumaticum vidi, cujus alvum diu clausam crurum torpor, & gravitas sociabatur: alvo, pauco assumpto oleo, egregie soluta, libertas illico rediit gradiendi. Egregie itaque HIPPOCRATES,

TES, ut est apud CÆLIVM AVRELIANVM (p), *utilem ischiadicis dysenteriam* affirmavit. In ischiadicis ergo si forte ructus olidi, & graves habentur, aut ipochoondriorum, maxime dextri, molesta, & murmurans est contrectatio, pravorum humorum, qui primas, ut ajunt, vias obsideant, præsentia indicatur: his utile est emeticum. Quod potest, si morbus perseveret, iterari. Nuper hac ischiade laboranti data per tres continuos dies vini emetici seihuncia, horis matutinis, magnam eduxit vim lenti, flavique humoris; quo menstrua jam ischias est brevi profligata. Si locus emetico non est, quod sæpe accidit, *καὶ ἐν τῷ* alvus concitanda est. Hoc duplici ratione fieri potest, clystere, aut purgamento. Clyster mihi semper utilior est expertus. Et primo diluens injiciendus est horis vespertinis: si fieri etiam possit, antelucanis. Ex malvæ decocto, & melle, aut mannæ pauxillo utiliter paratur. Talibus clysteribus, ut lumbaginem sæpe, sic dolores ischiadicos vidi semper mire levatos. Si non satis hi proficiant, paullo acriores clysteres usurpandi sunt: isti attamen caute; nimis etenim acres vidi nocentissimos (XLV). Ex vetusta muria olivarum, quæ sit malvæ, aut hyperici de.

decocto satis temperata uti consuevi. Lenius illi clysteres vespere utilius usurpantur: nam feces vacuando, attrahentem vim intestinorum, somni tempori maximam, defectu aliquo pravarum materiarum, reddunt ischiadico quadantenus innoxiam. Intestina item fovant, & nescio quam sensibilem ægris refrigerationem administrant, qua imminens illis horis ischiadis acerbitas, aut inchoata, leniri solet. Clysteris injectionem, si fieri possit, antecedere jubeo acerbationis tempus horæ spatio: alias autem sub ipsa accessione institutam iteratamque utiliter vidi. At clysteres acres, qui stimulum inferendo, convocandoque ad intestina humores, profunt, quoniam semper vidi pulsum reddere frequentiore, ægrique calorem facere, jactationemque majorem, matutinis in horis soleo imperare. Credidi etenim vespere injectos ischiadem nocturnam potuisse exacerbare. Purgantibus non utor: raro etenim proficua; frequenter etiam vidi incremento doloris inservivisse.

XLI SÆPE attamen hæc auxilia minuunt morbum, non omnino delent: idque maxime fit cum cœpit ischias veterascere. Tum ergo, quia fortassis oscula venarum absorbentium, in vaginas aperta ischiadici nervi acre condentibus, obstrui cœpere (xxxiv), excitanda eorum vis, & quodam-

dammodo juvanda est. Quod perficiunt egregie frictiones : in quarum ulu, experientia edoctus, utile monitum proponam. Cum enim, ut ischiadi hoc tempore proficit, id debeat frictio efficere, ut iners humor vaginis implexus ischiadici nervi, in illa oscula venarum, quæ forte nondum penitus sint oscula, pressurâ juvatus, insinuetur; sedemque vaginalum, quam adhuc pigra statione tenuerat, sensim relinquat; id omnino præstandum est, ut propellat frictio veteres humores, non alliciat novos. Quamobrem ita frictio est adhibenda ut præter lenem pressuram nihil stimuli inferat. Quod est certe difficillimum. Sed tamen id fere obtineo, quoties nuda ministri manu, non pannis obvolutâ, nec alio armatâ stimulo, secundum doloris tractum jubeo sedem affectam leniter mulciri. Et ne manus, & carnes confricatæ incalescant, inque sedem laborantem sanguinem multum attrahant, ubertim oleo perfundi sedem confricandam jubeo. Mane singulo per horæ quadrantem, sed vicibus intermissis, frictio instituenda : qua sæpe vidi hos dolores ischiadicos sensim integre vanuisse. Oleo utor olivarum, aut sebo liquato, quando sanæ mentis ægrotans, quod sanitatem afferat, id unice præstans, magnumque remedium putet : sed spem salutis remediorum specie metientibus, aut

bu-

butyrum ex *cacao*, aut vulpinum oleum recens paratum, aut viperinum, aut, quod se maxime raritate commendat, humanam pinguitudinem commendo. Dum lubricam etenim frictionem mihi præstent ægroti, hoc illudve feligant oleum perinde est. Oleum autem interfusum, quo copia est majori, hoc minus aptam frictionem efficit carnibus inflammandis. Frigidum etiam oleum semper adhibeo; nam calefactum dolorem efficit acriorem. Quod adeo multis habeo confirmatum observationibus, ut Veteres plane mirer tot fomenta, tot unguina calida potuisse ischiadicis proficua prædicare: in his AVRELIANVM (q). Equitis autem casus ante hos quatuor pene annos adhuc memoriæ succurrit. Podagram subinde expertus corripitur dolore coxario ad pedem eunte. Consultitur, ursinam axungiam aliquantulum calidam inungeret, tum laterem incoctum quam calentissimum inunctæ sedi apponeret. Factum: at auctus est insigniter actutum dolor, qui tamen spe salutis primo toleratur. Sed molestiæ insigniter crescunt, ejulatusque extorquent plane miserrimos. Ad hæc crampus supervenit violentissimus. Tunc ejecto latere, sedes inuncta sollicitè perpurgatur. Durat nihilominus convulsio,

F paul.

(q) Loco jamjam citato p. m. 550.

paullo tamen in dies mitior, fere hebdomadam. Dieta, requiete, multo epoto per diem dilutissimo fero lactis, rediit dolor tolerabilis, crurisque satis commoda agitatio. Hæc, hisque similia me docuerunt exempla quam noxius in hoc morbo, ut cæterarum calidarum rerum (xxxii), inunctionum etiam calentium, atque fomentorum esset usus. Itaque inunctio frigidi fit olei: ad lubricitatem enim instituitur, quæ calore non indiget. Sic frictiones proficuae videbuntur. Quarum virtuti aliquid fere simile mihi videntur tria illa auxilia præstare, quorum ad ischiadem apud veteres, recentesque medicos, celebris est memoria. Vecturam intelligo, decantationem, electrificationem. Etenim CÆLIVS AVRELIANVS *convenire ischiadicis motum* voluit, *sed primum fertorio lecto, dehinc cathedra, vel sella* (r): & THEMISONI necessarium visum est ischiadicos *equitare* (s). Recte quidem utrique gestatio potius, quam deambulatio commendata. Hæc enim sanguinem advocat in sedem affectam; & vidi in muliere, post duorum dierum celerem insuetam deambulationem, ortam hanc ischiadem; gestatio vero leni concussu, atque tremore, molli-

(r) Loco citato p. m. 552.

(s) Apud CÆLIVM AVRELIANVM loco citato p. m. 556.

liter pellit residentes humores in ischiadico nervo, & in meatus infinuat absorbentium venarum. Affert scilicet frictionis commoda, vitata pressione. Hinc leni ischiadi proficuum vidi vecturam in rheda: quæ fortiori tamen parum profuit. Decantationis autem vetustior est fama, ut cujus utilitatis ad ischiadem auctorem faciant (*t*) PYTHAGORAM: quamquam id rectius fortasse alii HISMENIÆ referant Thebano, de quo BOETHIUS in musicis retulit, *pluribus, quos ischiadicus morbus vexabat, modulis cunctas fere abstersisse molestias* (*u*). Quem HISMENIAM puto PHILISTIONEM indicasse cum *fistulatorem memoravit loca in ischiade dolentia utiliter decantasse* (*x*). Quod auxilium quamquam SORANUS *vanæ mentis jactantiam* judicavit, non tamen ut vanum audacter antiquarem; videmus etenim in sonitu artificiose modulato crurum præcipue carnes exultare, & tanquam *salum* inchoare *palpando*, ut recte est olim a PHILISTIONE animadversum. Eaque lenis palpitatio sonitu excitata, similis esse potest palpitationi, quam in carnibus excitat vectura,

F 2

&

(*t*) CÆLIUS AVRELIANUS loco citato pag. 555.

(*u*) CRINITUS de honesta disciplina lib. XII. cap. XII. pag. 342. ed. GRYPHII 561.

(*x*) Apud AVRELIANVM loco proxime citato.

& æque proficua. Neque alia fortassis ratione potuit prodelle electrificatio; qua novem mensium ischiadem hanc nervosam percuratam memorat Cl. VERATTVS (y); nisi palpitationem excitando musculorum ischiadicum nervum complectentium, qua interceptus humor expelleretur.

XLII. DVM hæc autem ministrantur auxilia solent casus esse non rari, in quibus vehementia doloris, cujus causæ non possint cito destrui, sit interim enervanda. Sæpe etenim noctis quies, machinæ necessaria, ob magnam doloris acerbicatem aufertur. Unicum ad hunc finem, atque præstans auxilium est in opio: cujus granulum sub vesperam deglutitum ischiadicos sævissimos dolores vidimus insigniter compescuisse. Cujus rei fidem etiam præstitit inter alios, instituto in semetipso experimento, ABRAHAMVS KAAVIVS BOERHAAVE (z). Quando autem ischiadicus assueverit opio, ejus ut vim amplius non persentiat, non tam augenda dosis ejus est; quo ischiadicum torporem ingravescere vidi; quam potius solvendum est opii pauxillum in lactis aqua diluti selibra, & postquam elota fuerint communibus clysteribus in-

te-

(y) Osservazioni Fisico - Mediche intorno alla Elettrocità in Bologna 1748. pag. 99.

(z) Impetum faciens dictum HIPPOCRATI num. 440.

testina, per clysterem injiciendum. Hac itaque via injici posset crudi opii granulum, vel guttæ aliquot tincturæ anodynæ SYDENHAMII; potest & dimidiatum granulum laudani opiatum, vel nepenthes AVERCETANI: quod variis edoctis experimentis affirmo. Habet autem opium per anni vias immissum constantiorem utilitatem, forte quia, inexpertâ bilis, aliorumque humorum intestinalium miscellâ, quorum commixtione sensim opii vires fortassis enervantur, purius sanguinem, & vigorosius intrat. Equidem vidi frequentes asthmaticos convulsivos insultus hac opii inductione redditos rariores: vidi sæpe ipsam colliquativam hæcticorum diarrhæam firmiter imminutam a parvula opii dosi per anni vias inducta, quam auxerat potius copia major deglutita. Quos præcellentes effectus deberi vitato opii cum bile congressui, persuasum fere habeo. Etenim oleum tenue in opio est, cui soporifera facultas unice inest, quo detracto; uti quidem fit dum aquæ incoquitur, ad cujus superficiem oleum illud secedit, de quo *paucula grana vivo cani propinata mortem attulerunt repentinam* (a); quod restat ex opio id innoxium omnino est, quod est in primis

F 3

ex-

(a) NEVMANNVS Chemiæ pag. 969. BVCHNERVS de opii effectibus.

expertum a STAHLIO (*b*). Opii igitur oleum si cum bilis oleo, acidaque ejus parte (*c*), commisceatur, enervabitur sensim, ac fere tandem soporifera ejus vis evanescet. Notum est enim quid acida possint in plantarum destruenda soporifera facultate. Ab hac autem bilis efficacia in opii viribus enervandis, ratio mihi præcipua videtur repetenda, cur homines hominus sentiant opii vim, quo diutius ejus usui assueverint: quod multis in arte habemus confirmatum exemplis. Opii namque virtute, cum vitæ vires elanguescant, secretiones humorum, quotquot a sanguine arterioso in hominis machina fiunt, minuantur; una superstita, non tam integra, quam forte potius aucta, bilis secretionem (*XLIII*). Hæc etenim a sanguine fit venoso, cujus quo tardior est motus, hoc major bilis copia separatur. Bilis ergo in intestinis hoc magis redundat, quo diutius opium sumitur. Adeoque materia destruens opii vires eo major adest, quo usus opii fuerit longior. Nonne ergo quod opium bilis copiam augeat, dum in alvi fluore a bile producto exhibentur opiata, quan-

(*b*) Apud JO. CHRIST. JACOBI de viribus hypnoticis a miner. regno &c. §. II.

(*c*) Confer. VALLISNERII Epistol. ad L. TESTI. Op. vol. 3. p. m. 162. & sequ. Edit. Venet. MDCCXXXIII.

quantum sub primo adventu fluorem imminuunt, tantum ubi opii vires evanuerint, vehementius alvi fluxus recrudescit, & redit uberius?

XLIII. HANC opii facultatem augendæ præter modum copiae bilis, mihi in animum confirmarunt animalium opio necatorum sectiones: in quibus semper vidi uberissimam bilis copiam intestina replevisse. Quod utut jam alibi intentus adnotaverit etiam KAAVIVS, qui in duodeno canis opio sopiti *multum bilis* invenit, dum simul bile *turgerent & vesica fellis, & ductus cholidocus* (d), singulari placet etiam in avium genere experimento confirmare: quod alium in finem, ante hos primo exactum quinque annos, nuper eodem exitu instituimus. Septembri mense pinguissimæ cothurnici bolum ingessimus opii crudi, pondus æquantem granorum duodecim. Ut in bolum compingerem, aquam addidi, quam dimisit ex parte flavo tinctam. Ingesto opii bolo, bene primum se habere cothurnix, & par sociis alacritate videbatur. Sed mox sensim remissa ad caveæ angulum se redegit: adeo hebes, ut cum antea conspecto homine exiliret, fugamque pernicem capefferet, sic ut capite pluries caveæ parietibus impacto vertice sauciaretur,

F 4

tur,

(d) Impetum faciens dictum HIPPOCRATI
DUM. 434.

tur, opiô acceptô, torperet penitus im-
mota. Itaque, clausis palpebris, recubans
in ventrem, a prima noctis hora, in qua
bolum ingessimus, ad quartam usque, qua
cubitum ivimus, permanfit. Mane cum
surgerem, hora undecima, mortuam suspi-
cabar: vivam attamen adhuc inveni, sed
hebetem adeo, ut excussa flaret immobi-
lis, vix paululum reſeratis, mox clausis
iterum, palpebris: quæ cum diducerentur,
pupillam inſpexi angustiorẽ ea, quam
aliæ simul positæ cothurnices ostenderent.
Hoc in statu ad vicesimam usque horam
avis perſtitit, in qua tandem mortua est.
Id autem discriminis inter hanc extitit,
aliamque cothurnicem, in qua primum
hoc tentavimus experimentum, quod pri-
or illa intra sex fere horas vivere deſiit
magnis artuum distentionibus agitata; hæc
placidiôr mortua est. In illa tamen opio
usus sum caute ſervato, in hac nonnihil,
ut videbatur, effræto. Olentiſſimum autem
ſtercus hæc moriens ejecit. Cujus abdomi-
ne diſſectô, eſſi recens eſſet mortua, car-
nes graviffime olebant: & pinguitudo
omnis circum aggeſta, quæ flavebat inſig-
niter, grave ac naſeoſum redolebat.
Tenuibus inteſtinis magna inerat copia
bilis flavæ, bullulis aëreis quamplurimis
intritæ. Craſſa item eo humore turgentia,
pauillum adhuc fœcis continebant ad an-
num.

num. Ventriculô dissectô , adhuc integrum in eo opii bolum offendi: cujus ne particula quidem minima, quod ego perspicerem, descenderat in intestinum. Pauxilla tantum boli pars erat adhuc in ingluvie, humori commixta acris odoris, loturæque carnis concolori. Erat autem ventriculus circa bolum maxime adstrictus: cujus callosa interior, villosaque tunica a reliquis ventriculi carnibus, quasi caustico tacta, secesserat sic, ut leniter mulcita integre decideret. Fluidus erat omnino sanguis, grumorumque expers, quem a dissectis eduximus cordis caveis, vasisque vicinis: in quo, adhucdum vasis inhærente, plusculæ videbantur olei guttulæ supernare. His perspectis & cum primum instituimus, & cum altera vice repetivimus experimentum, singulare subjecimus tentamen, cujus extitere effectus attentione dignissimi. Nam bolum opii a ventriculo extractum, & ingluvie defunctæ cothurnicis, iterum ponderatum, pristinum granorum duodecim fervare pondus compertum est. Deinde hunc ipsum opii bolum, alteri cothurnici petulantissimæ ingessimus. Quæ tamen cothurnix quamquam primo tempore paululum temulenta videretur, mox tamen relipuit, pristinamque constanter alacritatem ostendit. Vixit inde alacris omnino, & nihil patiens, apud nos donec

voluimus, mensem, & ultra. Mihi nunc in animo non est, ad alia properanti, quæ ad susceptum spectant de ischiade sermonem, ea, quæ possent, omnia ex his deducere experimentis: devia namque cogor declinare. Satis attamen mihi facient dummodo evincant, opii usu bilis uberem copiam, consuetoque majorem intestina ingredi.

XLIV. COMPESCVNT igitur opiata nimis acerbum ischiadicum dolorem: usumque obtinent præcipuum in ea ischiade, quæ venereis orta causis, communibus remediis parum obsequens est. Hæc eadem omnium maxime & constantius ferox est, & noctu intentior. Neque mihi frequentes ejus casus pertractanti multum profuisse visa sunt pleraque auxilia hætenus recentita. Nam vidi sanguinis missionem vix levasse dolorem, nec quidquam præstitisse, ne morbus augeretur. Eadem purgantium fortuna fuit. Frictionum etiam vel levissimarum usum vidi pernocium; harum namque processu claudicatio crevit semper, crurisque dimotio evasit dolorosior. Opiata unice compescendo dolori contulere. Præstans autem semper in hydrargyro fuit curationis fundamentum. Quando igitur constitit venereum virus ischiadicum nervum labefacere; constitit autem semper, quoties corpus infectum

tum

tum illa lue, dolorem ischiadicum pateretur, qui nullis cesserit efficacibus remediis, ad hydrargyri usum prudentem veniendum fuit. Mihi pluries cessit egregie mercurius dulcis septies sublimatus: cujus quotidie vespertinis horis grana circiter decem, æquis cerussæ stibii partibus additis, melleque commixtis, ægrotantibus exhibui; librâ post horæ quadrantem superpotâ decoctionis saturæ ligni guajaci. Intra unam alteramve septimanam, uti simplices alios venereos dolores, insignesque illos nervis insidentes, quos nominant *osteocopos*, & perperam vulgo potius ad ossa tribuuntur; sic nervosam hanc ischiadem vidi sæpe profligatam. Idque modo perfectum est, sudoribus uberrime elicitis, modo & alvo simul eliquata, quandoque vero urinis redditis crassioribus, nec raro vix ulla, quam perspicerem, sensibili humorum perturbata excretionem. Hæc si forte non proficiant; & sæpe in venerea ischiade confirmata irrita vidi; videtur ad ipsam veniendum esse hydrargyrosum: quam tamen multoties frustra expertam non ausim efficacem omnino prædicare. Itaque in hac etiam, ut in alia quavis ischiade pertinaci, ad alia remedia transeundum est tutiora quidem, & fructuosiora.

XLV. ETENIM quando accidit, ut omnibus auxiliis hætenus recensitis ischias re-
nuat,

nuat, vel ut forte neglecta veteraverit, jam in eo stadio pertransiit, in quo causam habet completum hydropa vaginalum ischiadici nervi (xxxiii). In cujus stadii curatione visa est adhuc inter ausus ingentes, magnosque conatus fere inutiliter fatigata medicina. Morbus etenim tristis, atque diuturnus duobus est audacibus auxiliis a medicis oppugnatus, acerrimis clysteribus, & causticis: quæ ambo novis cruciatibus vexavere agros tristi satis morbo divexatos, & irritam sæpe attulerunt medicinam ipso morbo acerbiorum. Visi sunt enim ad evocandum ad intestina collectum in coxa humorem, opportuni clysteres quam acerrimi; ut adeo portentosas clysterum varietates medici certatim excogitaverint: quas omnes partim ut inutiles, partim etiam ut noxias sciens præteream. Sunt nostris agyrtis, atque agricolis duæ maxime clysterum præparationes celebratæ. Etenim alii in sambuci decoctum tythymali lac uberrime effundunt, idque toties per anum continenter injiciunt, donec dejectiones prodeant sanguinatæ; alii ex saturo bryoniæ decocto magna copia parato, uno mane, aut & altero tot consequenter clysteres injectant, donec inter summos cruciatus fundant vivum sanguinem intestina. Fatebor ingenuus me quoque nonnullas ejusmodi per-

fe-

fectas observasse curationes; plurimas etiam accepisse ab hominibus fide dignis. In quibus attamen affui sæpe cohorrui, & ægrotantium miseram dolui vicem, quos viderim sub ista clysterum carnificina fere exanimes: magis etiam illos, qui, his novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt. Adhuc autem videre videor mulieris exemplum. Erat annorum unde quinquaginta, plurium filiorum mater, correpta mense Julio postica ischiade nervosa dextri lateris. Per bimensem sanguinis missione ex pedibus, & anno, ter diversis temporibus largiter instituta, purgantibus validissimis repetito usurpatis, emplastro ex resina pini, mastice, & olibano post majorem femoris trochanterem, qua princeps doloris sedes erat, a medicis inutiliter est vexata. Postremum agyrtæ consilio ad clysterem singularem ventum est ex generoso vino paratum, pauculo oleo olivarum, & uncia dimidia hieræ picræ GALENI. Primo clystere injecto, prehenditur mulier variis, violentisque convulsionibus, & statim præfocatur: quo in statu per duas permanfit pene horas, pulsu sic depresso, vix ut dignosceretur: nec antea resipuit, quam repetitis ex lacte clysteribus intestinum elotum esset, & frequentibus abdomen mollissimis ex malva cataplasmatibus esset fotum.

Eam

Eam vero abdominis cruciatus non ante multos dies, quos usu repetito clysterum ex lacte paratorum exegit, reliquere. Ischias autem stetit eadem, curataque demum, ut brevi dicam (LI).

XLVI. Nec fuit causticorum, quæ Medici videntur post fallacem sæpe expertam clysterum operam arcessivisse (e), conditio diversa. Videbantur enim caustica ad materiam ischiadis extrahendam, ut reapse erant, opportunissima (XLVIII): duarum tamen ignoratione rerum, speciei scilicet ischiadis, in qua unice valere possent, & loci in primis, in quo deberent applicari, raro, & casu potius, quam consilio utilia sunt experta. Neque enim omni ischiadi opes potest afferri per caustica; nam quæ arthritica est, causticorum fere omnium solet operam eludere. Vidi per sex pene menses dolorem alte infixum paullo posterius femoris cum coxa connexum, quem neque ter repetita vesicantis actio, neque bis adhibita ustio percuraverat: erupit postremo abscessus alte intimo subjectus gluteo musculo, quem sectio profunda manifestavit. In ischiade attamen nervosa, quæ causticorum opera mirifice per-

(e) Confer. HIPPOCRATEM de affectionibus cap. XXX. pag. m. 179. , & CÆLIVM AVRELIANVM l. c. p. m. 553.

percuratur (LI), nisi locis aptentur opportunis, inutilia quoque caustica sunt (LII). Quam in rem presbyteri annorum trium & triginta singularem historiam enarrabo. Erat cholericæ temperie, ullis non parcens quavis tempestate laboribus, quo venatum iret. Cumque Januario mense per nivem altissimam confragosa quædam loca venatus caussa peragraret, dolore prenditur immensi dextri coxendicis ad pedem usque protendente: sic ut domum vix redire, seque lecto committere potuerit. Nihil domi sive fomentorum, sive unguinum, in quæ solet mulierum industria esse præceps, primis diebus, antequam Medicus arcesseretur, parcitum ei est. Incaustum omnia, sæviente in dies cruciatu. Medicus arcessitus ischiadicam venam aperiri jubet, ac sedi dolenti humanam pinguitudinem affricari. Non minus irrita hæc: ut adeo sanguis denuo, tertioque mitti, *δραστηριώτατον* illud decoctum ex bryonia per clysteres injici debuerit. Quibus, non levi sanguinis copia dejecta, non tam conquiescere decimosextimo ferme die morbus est visus, quam potius nova forma se ostendere. Nam, qui nullo jam temporum discrimine diu solebat, noctuque maxime vexare, acutie veluti, diurnoque officio defunctus, nocte cœpit acriter insævire. Sic ut sanissimus æger tra-

du-

duceret dies ; vigiles autem noctes inter lacrymas, & ejulatus : ut, non antequam dilucesceret, fessa jam lumina somno dare posset. Tum vero nihil a Medicis intentatum relictum est, quo opem afferrent ægrotanti. Nam, ut omnia contraham in brevi, intra biennium, bis ægro dolentior sedes, post majorem femoris trochanterem, ignito ferro profunde inusta : bis plena tolerata hydrargyrosis : ex bryoniæ decocto pluries clysteres usurpati usque ad sanguinis dejectionem. Quibus omnibus vix illud tandem potuit obtineri, ut primam sæpe noctem dolor placidam relinqueret. Hoc cum esset in statu Neapolim advenit. Heic vero, pertinacia morbi, ac magnitudine perspecta, quam valentissima vix fregerint medicamina, cutis dolentiori coxæ loco superposita setaceo trajecta est, maximaque mercurii dulcis stibio annexi, per tres pene menses, copia data, sic ut salvia ubertim efflueret : morbo tamen, uti jam antea, viribus integro. Æger tandem curationis magis, quam morbi pertæsus Neapoli excessit. Hinc manifestum est unctionem illam, quam alias (LIV) ostendam hanc ipsam ischiadem, si opportuno instituatur loco, posse feliciter percurare, profunde adhibitam loco non suo inutiliter cessisse. Quod idem variis exemplis, quæ sciens præteream, vidi com-

pro-

probatum. Causticorum reliquorum fortuna eadem est (L, LII). Hinc videas Chirurgos expertissimos, unctionem illam, quam Dioscoridis auctoritate motus *Ara- bicam* vocabat SEVERINVS (*f*), vulgo ad ischiadem institutam post majorem femoris trochanterem passim aut inutilem, aut raro proficuum prædicare.

XLVII. HORVM autem remediorum ad posticam ischiadem nervosam confirmatam fallax, aut inconstans utilitas vulgarem peperit vocem, hac ischiade prehenso incurabili morbo fatigari. Cujus cum apud nos frequentissima occurrerent exempla, sic ipse mecum cogitare cœpi. Vapor imbutus acri materia redundans in vaginis ischiadici nervi eas distendit, & facit hydropicas (xxvii, xxxiii). Hic vero hydrops, si non sanguinis missioni, non purgantibus, non clysteribus, non frictionibus cessit, venarum absorbentium ex vaginalium cavo jam clausisse debuit orificia: quæ, si patula essent, nequirent non exsugere (xxxiv), detrudereque a sede, in qua hiant, quidquid humoris occurrit: maxime dum inanitur evacuationibus machina, vel residens ipse humor frictionibus commovetur. Quæ superesse igitur difficili morbo curandi fructuosior ratio posset? Nonne illa, quam

G ini-

inire solemus, cum in pectoris hydrope, vel abdominis, vel cujusvis alterius corporis partis, ob eundem forte obfarcitum absorbentium venarum, alia remedia nullatenus profuere? Ea vero esset loci hydropici perforatio, qua, sine venarum ministerio, via posset patentiori collectus humor educi. Quis vero ferat nervum perforari? Sunt enim nervi carnibus sepulti, quas trajicias oportet, antea quam nervum allequaris: & ut carniū innoxia sit trajectio, quam potius censeam periculo plenam; quis perforans sic ducat instrumentum, ut quem petas nervum certe attingat? quis ut vaginas nervi perforet, nervi fibris intactis? quis liberum spondeat exitum lento humori ex angusto meatu, & undique oppresso?

XLVIII. His qui animum advertat, nisi si Anatomes lumine illustretur, facile etiam id pronuntiet, quod medici præstantissimi alias sunt professi, confirmatam nervosam ischiadem posticam nulla posse ratione curari. Nam quæ tanta dementia esset periculosiorem ipso morbo instituire curationem? Sed Anatomes adjumento nobis & visum aliter, & expertum est. Nam perforatio vaginarum ischiadici nervi, quæ superesset una efficax omnino confirmatæ ischiadis medicina, facili negotio perfici potest. Siquidem obstaculum, quod
fa.

facere solent muscoli nervos protegentes, in ischiadico nervo, cujus vaginæ perforandæ sunt, multis in sedibus deest. Estque antea consulto demonstratum (xxix) ad fibulæ caput, ad imam tibiam, adque dorsum pedis, ipsam ischiadici nervi partem in postica laborantem ischiade nervosa, musculorum accubitu privari, ac tegumentis unice opertam esse. His igitur in sedibus, musculis intactis, cute unice penetrata, vaginæ ischiadici nervi perforari possent. Quod ut primum cogitavi, altera nec levis nata mecum est quæstio: qua scilicet ratione illis in sedibus subcutaneis ischiadici nervi tuto possent vaginæ perforari. Nam si punctim impetas, metus est, ne trajicias cum vaginis filamenta nervosa, & quam tentes dolore liberare, convulsione excitata, partem corporis perdas; si cæsim, metus idem fere est. Præterea lentus humor est, qui vaginas infercit, ut si velis educere, non aperiendæ tantum sint vaginæ, sed ad sedem apertam vocandus ultro inclusus humor sit, atque omnino veluti attrahendus. Quæ sæpius meditata mihi in animum induxerunt vaginalium apertionem non feriente instrumento procurare, sed caustico potius vesicante. Cujus opera quotquot poteram proficuos in hoc opere effectus spe complecti, omnes consequi posse videbantur. Nam si

erant aperiendæ vaginæ, inclusum ut dimitterent humorem, vesicans certe, ulcerata cute, aut aperire poterat, aut tamquam ex apertis inclusum humorem elicere. Etenim cutis ulcus vesicante factum, si subjectas attingeret vaginas, immediatum inclusi humoris exitum procuraret: si, vaginis intactis, in cute subsisteret, quoniam cutis cellulæ cum vaginalum cellulis communicant, si qua vis ad cutis cellulas traheret humorem, ea vaginas vacuaret. Quam attrahendi vim ulcera possidere, quæ vesicantia efficiunt, mihi plurimis est probatum experimentis. Nullum etenim vidi natum dolorem in locis cuti subjectis, a decubitu factum lentæ acrisque materiæ, quem vesicans impositum sedi dolenti, ulcere facto, penitus non curaverit: quorum exemplorum tanta mihi, tamque obvia copia est, ut, si aliqua recenseream, videar insolens. Ea vero demonstrant attractum humorem a subjectis locis per cutis ulcus emanasse.

XLIX. NEC mihi repetant hanc dolorum evanescentiam non probare vim illius ulceris attractricem; quasi forte ulceris sedi subjecta materies aut vesicantis stimulo commota solvi potuerit, & facilius in sanguinem resorberi; aut cute contracta, quod fit cum ulceratur, adeo apprimi, ut in sanguineas venas remearit. Sunt enim hæc omnia partim rationibus adversa, par-

tim

riam etiam experimentis. Siquidem cutis, utut ulcere contracta, lentam, acremque subjectam materiam adeo nequit urgere, ut sola appensione ejus ingressum adjuvet in sanguiferas venas. Nam si quæ alterna pressio est, & frictioni similis, vix huic par officio potest esse: vel hanc ipsam pressionem alternam, palpitationi similem, quomodo potest ulcerata cutis exercere? Sed attendamus experimenta. Est morbi genus venerea natum lue insidens ossi, *gummi* vulgo vocant. Hoc fit ab acri venereo viru periostrium insidente, cujus opera inflammatur hæc membrana, & convenientibus stimulo humoribus, intumescit: hi autem humores veneni vi sensim in naturam lardo similem transeunt, & maximam partem inter periostrium, atque os adunantur. Eorum attactu ossis substantia sensim corrumpitur, periostrium ipsum, sæpe carnes adjectæ. Optabile est, quod reapse accidit frequentius, ut, quando fieri gummi debeant, iis in ossibus fiant, quæ cuti immediate subjiciuntur. Nam subnascentibus si vesicatorium imponatur, constanti experientia mihi ad hunc diem centies iterata, non comprimuntur modo, & inhibetur illico incrementum; sed dolor antea gravis conquiescit, tumorque ipse sensim residit, prout ulcus manando veterascit: ulcere autem ad finem per-

G 3

ducto,

ducto, integra restat pars, nec quidquam gummi reliquum invenitur. In fronte, in capillata calvæ parte, in medio sterni, in summis spinosis vertebrarum dorsi processibus, in ulnæ olecrani parte extima, in facie tibiæ anteriori gummi subnascentia sapissime vidi, quæ, imposito statim vesicante, ut ulcus excitatum est, atque manavit, constanter evanuerunt. Hujusmodi curationum quid refert historias proferre numerosas, quæ nunquam tantum addere possunt fidei, quantum mihi dabunt ultro quique velint in morbo satis obvio tentamen instituere? Hoc mihi potius addere liceat, natis etiam gummi, & augmentum adeptis opem impositum vesicans attulisse: & quamquam aliquando primi facti ulceris decursus morbum non extinxerit, alterum tamen ulcus, novo superposito vesicante, factum, non raro morbum superavit. Nullus autem dubito hanc opem, quam in gummi venereo percurando vesicantia præstant, manifesto probare vesicantium eximiam in extrahendo a subjectis sedibus manente in illis humore, eodemque per ulcus vacuando, potestatem. Nam si gummi curatur, quorsus ille virosus gummi excitans humor divertit? numne in sanguinem regressus est? quemadmodum regreditur cum, cute intacta, five emplastris hydrargyrodivitibus, five unguento cum hydrargyro præ-

præparato gummi tegitur, aut confricatur. At solutum ita gummi, dum conceptum venenum sanguini immiscet, quot non lamina post se trahit? Exempla quæ addam fidem faciant. Militi annorum fere triginta in dextra calvæ parte, propter tempus gummi duo sat ampla enascuntur. Imperat Chirurgus, capillitio deraso, elevatas gummi sedes primum unguine confricari cum hydrargyro præparato, inde contegi emplastro, quod est de ranis cum duplicato mercurio. Sexto die gummi vanuerunt. Sed uno, aut altero interjecto die corripitur æger dolore capitis ingenti, & pervigilio: additur his febris. Inflammanur fauces, & deglutitio perit. In hoc statu nata spontanea vehemens diarrhæa saluti fuit: fortassis & aliquot natæ in cute pustulæ. Tetrior est casus quem adnec tam. Vir erat pene quinquagenarius gummi vexatus in anteriori extremo dextræ veræ tertiæ costæ, qua suæ cartilagini committitur. Adit nuper Nosocomium. Confricari gummi unguine ex hydrargyro jubetur. Fit per quinque dies. Solvitur disparetque gummi. Statim vero febris excitatur insignis, gravitas primum capitis, mox sopor, huc illuc convellitur, maxime palpebris, pulsus depressi fiunt, anhelitus, sensuum omnium oppressio. Moritur æger ante horas duodequadraginta.

Abdomen apertum ostendit sub peritoneo, comitem dextrorum iliacorum vasorum, abscessulum ichoroso humore plenum, qui sub FALLOPII ligamento versus femem vergeret. Pectus ubique sanum, & in gummi sede cavum in osse ostendit pauculo sanguinoso humore refertum. Caput sub dura matre, inter hanc & cerebrum, maximam sabalbidis feri, enormemque copiam collectam habeat. Cerebro detecto, inter anachnoideam, & piam matrem, puris circa cerebrum, & cerebellum, ubique ferre mirificia collectio fuit, subviridis, & densi, ut eradi posset frustulatim, effluere non posset. Nonne pectoris gummi materies frictionibus in sanguinem repulsa (XLI), & in caput ejecta ægrum hunc confecit? Nunquid unquam tale sequitur gummi vesicante curatum? Equidem aut me numerosissima exempla deceperunt gummi sine ulla subsequente noxa vesicante curatorum, aut hæ curationes manifeste evincunt, quæ vesicante curantur, gummi venenum e corpore extrahi, non in sanguinem remeare.

L, Igitur vesicantia, sicubi applicantur, qua ulcus excitant, attrahunt in sedem illam, quam exulcerant, subjectos humores, perque factum ulcus evacuant. Nihil ergo erat causæ, cur in postica ischiade nervosa, cum essent vaginæ ischiadici ner-

vi evacuandæ, vesicantium applicatio ad sedes nervi subcutaneas negligeretur, unde possent per vesicantis ulcus vaginæ illæ evacuari. Quod primum ut facerem ratio me potissimum persuadebat; postea vero, ut sit recogitanti, sensim vagæ quædam animadversæ apud veteres, recentioresque Medicos observationes tanquam calcar addiderunt. Occurrebant namque casus hujus ischiadis aut forte fortuna, aut irrationabili consilio percuratæ, qui cum nullam haberent aliam manifestam adeptæ curationis rationem, in nostra videbantur medendi intentione præclarum habere posse fundamentum. Namque GALENVS incidenter memoraverat sanatam in viro ischiadem *quatuor jam annos parvis intervallis recurrentem, postquam curatum fuerat, quod acceperat vulnus in malleolo, in quo arteria fuerat discissa (g)*. Mihi vero videbatur illud malleoli vulnus ischiadis curationi profuisse, propterea quod incidit forte in locum, sub quo nervus laborans excurrerebat, ejusque vaginas vacaverit. PAVLVS autem ab ÆGINA, cui maxima fuit ad ischiadem percurandam in unctione fiducia, inter sedes in ischiade urendas locum maxime indicavit *supra malleolum exteriorem (h)*: quæ unctio, forte for-

G 5

tuna

(g) In libro de sanguinis missione.

(h) De re medica Lib. VI. cap. LXXVI.

tuna utilis quandoque experta, rationem habere potuisse videbatur, quod ad imam subcutaneam ischiadici nervi partem, propter illum malleolum descendentem, pertinuerit. ALBVCASIS vero fuit, qui maxime omnium nostris rationibus videbatur explicabiles attulisse observationes; nam *in ea ischiade, in qua ad digitos usque pedis dolor tendat, tribus punctis, aut quatuor, aut, si videretur, etiam pluribus, quo loco æger doceret, dolorem scilicet maxime infidere, inuvare cauterio commendavit (i)*: scilicet cum dolor nervi tractum potissime teneat, super ipso nervo censuit inurendum. Et hæ quidem disjectæ apud veteres, sed forte fortuna veluti in antecessum præparatæ, nobis arridentes observationes, tanquam fortuito præmissæ veri faces videbantur, quarum aliæ nonnullæ elegantiores apud recentes medicos etiam occurrerant. Etenim ALTIMARVS, qui floruit apud nos sub medio seculo decimosexto, cum multa, ut nunc scriptores medici solebant, indiscriminatim consarcinasset, quæ ischiadem everterent, hoc demum tamquam ultimum *diuturno coxendicum dolori* commendavit auxilium; *igne sub genu externa in parte inustionem efficere (k)*. Quod idem

(i) Libro primo cap. 43.

(k) De medendis Hum. Cap. morb. cap. CXVIII.

idem paullo post JOANNES ZECCHIVS sum-
mopere collaudavit, qui, perdurante is-
chiade, paullo subtus genu, in parte exte-
riore lateris affecti, cauterium censuit inu-
rendum (l). Cur autem ea sedes unctioni
propitior? an derivationis causa, uti
ZECCHIVS voluit? sed cur non aliis exci-
tata locis ad eam plagam spectantibus æque
utilis unctio esset? nonne quia in parte
illa exteriore affecti lateris, paullo subtus
genu instituta, super ischiadici nervi parte
caderet, cuti subiecta, ad fibulæ caput;
itâque opportuno in loco (xl) ejus vagi-
nas aperiret? Neque urendi locum mi-
nus spectabile & egregium invenit, hy-
pothesi erronea feliciter usus, ADRIANVS
SPIGELIVS: qui cum sedem ischiadis in ve-
nis cruralibus cum HIPPOCRATE (v) collo-
caret, inter principia musculi gastrochne-
mii, qua vena descendit poplitæa, fontic-
ulum proposuit excitandum (m). Quem
SCVLTETVS in se ipso tam feliciter exper-
tus est, ut post varia incassum adhibita
medicamina, hujus fonticuli beneficio non
a præsentis modo ischiade sit curatus, sed
per longam annorum seriem ab eadem im-
munis exstiterit. Quamobrem non dubi-
tavit asserere, ubi tam interna, quam ex-
ter-

(l) Consult. Med. XLIII.

(m) De humani corpor. fabr. lib. V. cap. IX.

terna remedia sine successu in hoc fuerint morbo usurpata, tanquam ad sacram anchoram ad fonticulum in hac sede excitandum confugiendum esse (n) Quod postea JOAN- NES RHODIVS comprobavit (o). Quis ve- ro non videat non ob venæ, quæ nuspiam ischiadici doloris sedes est, sed ob nervi ischiadici viciniam suram subeuntis (xxix) eum fonticulum prodesse potuisse?

LI. HACTENVVS relatæ Clarissimorum Vi-
rorum observationes, quibus nobis medi-
tata ratio curandi confirmatam nervosam
ischiadem posticam, quasi totidem præcla-
ris fundamentis inniti posse videbatur, non
facile dixero quantam mihi spem injecerint
profuturæ vesicantium operæ super sedes
subcutaneas ischiadici nervi. Neque enim
amplius videbatur nova omnino, & audax
nostra illa curandi ratio, cujus ante nos
præclara jam indicia medici reliquerant
præstantissimi. Nihil igitur fuit reliqui,
cur ulterius dubitaremus spem conceptam
repetere experimentis. Quod erat facil-
limum. Siquidem apud nos frequentes
casus occurrunt hominum hac ischiade la-
borantium. Tentavimus ergo primum
quid vesicans efficeret applicatum capiti
fibu.

(n) Armamentar. Chirurg. decl. Tab. LIV. 1.
p. m. 195. editionis Amstelædami anno
MDCCXLI.

(o) Observat. Medic. Cent. 3. observat. 88.

fibulæ, sic ut totam ejus loci subcutaneam nervi partem comprehenderet. Cum etenim in nervosa ischiade postica a coxa ad fibulam dolor maxime sæviat, a fibula ad pedem longe minus, mihi videbar intelligere materiæ acris copiam majorem a coxa quoque ad fibulam nervi vaginas incolere; quam si vesicante ad imam tibiam, dorsumque pedis applicito vacuare contenderem, metus erat ne vel viæ longitudo, vel vaginarum nervosarum iis in locis angustia descensui materiæ officeret, ejusdemque vacuationi. Applicari ergo primum in homine quadragenario, quatuor jam menies, & amplius ischiade nervosa laborante, fibulæ capiti vesicans imperavimus sequenti ratione. Pastam vesicantis communis methodo paratam in formam planam, sex longam transversos digitos, quatuor latam, extendi jussimus. Hæc transversum capiti fibulæ applicata est (p), sic ut medium emplastri totum fibulæ caput occuparet, fusque deque superesset, sed maxime deorsum: hinc vero, & illinc extrema longitudinis emplastri, alterum ad poplitem ascenderet, alterum descenderet ad tibiam. Fascia vesicans firmatum est. Post quatuor fere horas ardoris sensus dolentissimus cæpit in vesicantis sede persentiri, cu-

(p) Vide icon. adject. L.

cujus opera coxarius dolor visus est hebetatus. Dubium tamen an ex eo quod materiam nervum infidentem vesicans cœperit detrahere, an quod acrior vesicantis dolor ischiadici doloris mitiorem sensum occuleret. Post horas quatuordecim amplissimam vesicam emplastrum excitaverat: eoque ablato, vesica incisa est: effudit flavissimi serii uncias pene quatuor. Ulcus recenti butyro consueta methodo cæpit mederi: novem manavit dies. Pulcherimum fuit a primo jam die, quo excitate vesicæ serum emissum est, potuisse ægrum cruri melius insistere, noctemque sequentem duxisse commodiorem: cumque lecto commissus curationem perficeret, non sine nostra gestienti voluptate, tertium post diem professus est se dolorem non amplius ab ossis sacri, & magni trochanteris regione sentire, sed animadvertere supernas sedes doloris originem reliquisse, & sensim versus ulcus vesicantis descendere. Septimo demum die in vesicantis ulcere dolor constitit, femore penitus liberato. Hic descensus doloris mihi aperte probare videbatur hydropem vaginarum ischiadici nervi sensim per ulcus vesicante factum depleri, sic ut qua ratione in ulcus ipsum acris materia desuper descenderet, paullatim immunes supernas nervi partes ab irritatione relinqueret; donec penituseducta,

dolor prorsus evanesceret. Nono autem die & qui a fibula erat ad dorsum pedis dolor fere evanuerat, quo tempore per se ulcus solidatum est, idque fecit, ut putarem fortasse ob situm cruris horizonti parallelum, æque ad ulcus descendisse humorem occupantem nervi vaginas tum a coxa ad fibulam, cum a fibula ad pedem, unaque via fuisse vacuatum. Ab eo tempore constanter immunis a pristino ischiadis dolore æger fuit.

LII. Post hoc experimentum quot pari semper eventu per hos quatuor annos instituerim in Nosocomio, auditores nostri præclare meminerint: ego certe metuum, si edixero, jactantiæ infimulari. Observationes tamen aliquot, tot ab exemplis erutas, non possum præterire. Et primo quidem sæpe vidi serum illud in vesica, quam emplastrum excitavit, coadunatum, acre adeo exstitisse, ut intolerabilem ægro ardoris sensum inferret, quandoque etiam vesicam ipsam præroderet, emergeretque. Vidi adolescentem sex & viginti annorum, duos jam menses hac ischiade crudeliter vexatum, cui rupta per se est maxima vesica ad fibulæ caput emplastri opera excitata: serum, quod emerfit, per crus descendens, quæ attigit cruris loca, latissime omnia excoriavit. Quod certe, nisi fallor, acris indolis materiæ dolorem ischiadi-

dicum inferentis non leve indicium (VII) est. Descensum autem illum originis doloris, magis magisque in dies, versus genu, rari fuere casus, qui distinctissime non ostenderent: vix unum & alterum in tot exemplis memini. Accidit etiam iis, qui nervosa ischiade postica diutissime laboraverant, ut emplastri opera excitata vesica serum quandoque funderet tenacissimum, glutinique par; quod serum cum evasit, vetus ischias evanuit. Adeo ut his in ægris si primi vesicantis opere emerfit lentus ille & tenax humor, primum vesicans depulit omnino morbum: sin minus, primi vesicantis ulcere solidato, toties oportuit vesicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes casus, qui vel tertium vesicans repetito exegerint. Placet ad hoc unam, aut alteram historiam recensere. Miles erat annorum sex & quinquaginta: corripitur Septembre dolore vehementi, cujus certam mihi causam nesciret affirmare. Dolor a sacri ossis regione per posteriorem partem majoris femoris trochanteris, perque poplitem, prioraque cruëis, exteriorisque malleoli in subjecti pedis dorsum veniebat. Applicatum est ei amplum vesicans in sede articulum femoris cum coxa spectante, qua maxime dolor sentiebatur: sed excitatum ulcus, etsi manaverit diu, dolor tamen

in.

integer manfit. Expertâ inutiliter veficantis operâ, fedes eadem ignito ferro profunde inufta eft, fed dolor & manante, & folidato hoc altero ignis ulcere, nihilominus perfeveravit. Tandem plenam fuftinet hydrargyrofim; neque dolor poft diurnam falivationem quidquam imminuitur. Adit poft hæc, menfe a morbi origine undecimo, Noſocomium, noſtræque curæ committitur. Ei cum alvus eſſet per ſe cita, neque vitæ vires nimix eſſent, & alvi ſolutionem, & miſſionem ſanguinis pepercimur. Statim ergo ad fibulæ caput veficans emplaſtrum juſſimus applicari. Cujus opera vefica inſignis excitata eſt, qua per ſe rupta, ſerum quidem fluens multum effluxit, multum tamen coagulum & tenax in vefica relictum eſt, quod veficæ pelliculâ recisâ, eſt extractum. Poſtea ab ea vefica qui effluxit denſus adeo humor fuit, ut faſcias, quæ veficans retinebant, invicem glutinaſſent, cutique proximæ valenter adſtrinxerit. Nono die, folidato veficantis ulcere, curatus perfectè æger erat. Vir alter annorum quatuor ſupra triginta, Februario menſe dolore corripitur in coxa ſiniſtra, ſine cauſſa manifeſta. Tractum hic dolor ſequebatur, qui eſt in nervoſâ iſchiade poſtica. Multis remediis, quorum vix memoriam retinebat,

H

bat, inutiliter adhibitis, plurimorum consilio Medicorum subivit universalem hydrargyrosim. Hujus opera quinque & viginti dies ingentem salivationem æger passus est: dolore, quod mirum, persistente, etsi certe refracto, quandoquidem nocte non tam acriter insæviret. Pertæsus æger cruris impedimentum, irritamque curationem, sub initiis Augusti fertur ad Nosocomium, nobisque curandus demandatur. Primo die alvum solvi jussimus drachma pulveris sarsæ solutivæ cum granis octo mercurii dulcis. Soluta quater est. Altero die vesicans ad fibulæ caput est aptatum. Tertio vesica excitata vix est perampla, deditque incisa flavissimum tenue serum: dolor autem eo die minor fuit. Ad octavum usque diem, quo vesicantis ulcus consanuit, adeo sensim imminutus dolor erat, ut interdiu levissimus sentiretur, nocturnis tamen horis leves quasdam exacerbationes haberet. Igitur vesicans alterum in eadem sede est appositum, hocque vesicam excitavit amplam, quæ rupta inventa est, serumque visum effudisse aquæ saturæ ichtyocollæ tenacitate par: hujus opera dolor ulterius est imminutus. Sed octavo etiam die ulcus alterum consanuerat, neque dolor penitus excefferat. Tum tertio super eodem sanato jam loco vesicans est impositum: hoc vesicam excitavit
tres

tres pene uncias lymphæ mucosissimæ continentem; tertio ab hoc vesicante die dolor penitus evanuit.

LIII. HÆC, aliaque paria recensitis exempla mihi aperte probarunt summam esse necessitatem ad vetustam percurandam nervosam ischiadem posticam eliciendi glutineum illum, tenacemque humorem, qui vaginas ischiadici nervi diutissime insidendo eam forte lentitudinem acquisivit. Ego vero glutineam naturam illam pertinere putavi magis ad eam morbose humoris partem, quæ a summa coxa ad fibulam nervi incolat vaginas, quam ad reliquam ad pedem usque iisdem in vaginis restitantiem. Hanc enim morbificæ materiæ partem ut habeam vel in diuturna ischiade nervosa pauciorē, fluidioremque, faciunt hæc duo, subjectio nempe non levis ad musculos cruris multæ partis ejus nervi, qui a fibula ad pedem, venit, qua nonnihil præcavetur mora humoris, & lentitudo; facilis deinde experta, per ulcus excitatum ad fibulæ caput, doloris insidentis crus ad pedem usque integra evanescentia. Quæ præsertim evanescentia liquido ostendit levem adeo, fluentemque materiam tibialē illam nervi sedem continuissē, ut ad ulcus superne ad fibulæ caput excitatum ascendere potuerit, & illac vacuari. Quamquam ingenuus non dissimulabo casus mihi

quosdam occurriffe, in quibus, post curatum ulcus ad fibulæ caput vesicante factum, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, illa nihilominus reliqua doloris parte, quæ a fibulæ capite ad pedem est. Id vero cum accidit, aut ad imum tibiæ frontem (q) ad quatuor transversos digitos supra malleolum exteriorem, extrorsum vesicans applicari iussimus transverse, felicissimo eventu: aut ad limum pedis dorsum etiam transverse (r) pari successu applicatum est. Mihi vero olim hæc ad pedis dorsum vesicantis applicatio quodammodo blandiebatur sæpe ab imis sedibus eliciendi omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas inferciret: sed constanti experientia edoctus sum nullibi dolentius aut agere vesicans, aut vesicantis ulcus apertum servari. Vidi ægros molestissimo doloris sensu horas omnes traduxisse, quotquot vesicantis unctionem comitabantur: ulcereque perfecto, non tam reliqui ischiadici doloris causa, qui sæpe omnino evanuerat, quam dolentis ulceris molestia gradum sistere nequivisse. Itaque cum effectus æque felices, minusque molesti comitarentur emplastrum imo tibiæ fronti applicatum, nihil fuit causæ cur ab aliquo hinc tempore pedis dorsum ulcerarem.

LIV.

LIV. Quæ hætenus exposui plenam historiam habent nostrarum omnium in ischiade nervosa percuranda observationum: ex quibus spero, nisi me plurima fefellerunt experimenta, fructum non levem, quotquot experiri velint, relatores. His autem auctor sim, si rerum, quas tradidi ad curam pertinentium, potiri velint, ut antea consulant egregias duas Anatomicas Tabulas EVSTACHII XX, & XIX, ut inde doceantur decursum in primis ischiadici nervi: nostramque conferendo adjectam in calce hujus operis iconem, cum Tabula EVSTACHII XIX, manifestius intelligant, quam ad nervi partem vesicans pertineat, dum cuicumque trium, quas designavimus, sedium applicatur. Quibus in sedibus pro vesicante sæpissime ignitum ferrum applicare voluissim. Fuit mihi namque non levis olim conjectura ignis vi, quem tanto-pere veteres (L) commendaverant, citius ad sedem igne tactam acrem materiam vaginas infarcientem ischiadici nervi attrahi potuisse. Acrior est enim stimulus ignis, & celerior. His accedebat non inelegans fama, qua perlatum est apud Marateenses in Lucania Monachum agyrtam olim extitisse, qui curaret actutum hanc ischiadem ignito ferro eam cruris frontis sedem attingendo, quæ supra malleolum anteriorem quatuor est transversos digitos. Cujus

ego rei rationem pervidebam ab adusta sede pendere, cui subcutaneus decurrit ischiadicus nervus. Adhuc autem tanta fuit nostrorum ægrorum de igne formidatio, vel quod aliàs inutiliter in femore pertulerant, vel quod vesicante curatum lenius iri opinarentur, ut nunquam locus fuerit hujus tentaminis instituendi. Mihi interim adeo felix opera vesicantis est experta, ut partim nefas duxerim, tentandi unice causa, ignis medicinam adeo asperam adhibere, partim nonnihil efficaciorum certiorumque vesicantis operam ignis virtute judicaverim. Quamquam enim stimulus ignis acrior celeriorque sit, ut videatur ad sedem adustam posse materiam vaginis nervi clausam convocare; quia tamen ignis in parte, quam attingit, escharam efformat, convocatae materiae exitui longum superesset impedimentum. Accedit his, quod si lentus humor est excernendus, uti in ischiade veterata, non tam apta cutis adusta igne, atque crispata ei posset esse excretioni; ut videatur potius recenti, quam veteratae ischiadi posse ignem prodesse. Quod si recenti prodest, quam vesicans appositum facile curat, non video, cur ignis seligendus sit; a quo illud etiam esset pertimescendum, ne indocta manu incautaque adhibitus, dum cutem exulcerat, subjectum attingat nervum, & adu-

rat. Cuicui vero ignis opera placeat, si applicandus est, tutius ad eam tibiæ frontis partem applicabitur, quam designavimus (s).

LV. Non est autem dissimulandum vesicantis ustionem, si qua unquam in sede, in illis certe sedibus subcutaneis ischiadici nervi evadere dolentissimam. Sed quo dolentior fuit, mihi visa fructuosior. Quod idem fit quoties a dolore pari cubitalis nervus insidetur. Vesicans enim, secundum brachii longitudinem sedi applicatum dolenti, vidi dolores illos pertinacissimos solvisse. Cujusmodi exempla jam quinque adhuc habeo. Dum tamen ea sedes ulceratur dolor est insignis. In postica ergo ischiade nervosa, postquam vesicantis ulcere eductus sit humor omnis qui vaginas ischiadici nervi occupaverat, cessat integre dolor. Ille interim obfarctus (xxxiv) vaginalium sensim, opinor, solidescit inter laminas cellulosas, eoque fortassis vaginalium crassitudo augetur. Itaque redduntur robustiores, & forte minus aptæ restant, quæ recipiant ischiadem: solet hæc autem ischias cæterum esse ad recidivatum proclivis. Quamquam ego nunquam adhuc viderim quos vesicantis ope-

opere percuravi iterum in ischiadem recidisse.

LVI. TRANSITVS autem in semiparaly-
sim stadium est postremum nervosæ ischia-
dis posticæ; de quo dicam, quas habeam,
observationes. Quando enim dolor ischia-
dicus unâ perstitit, vesicantis opere per-
curato dolore, rediit cruri pristina vis.
Si dolor paullatim evanuit, crurisque ma-
cies, & torpor fuit reliquus, unicum in
frictionibus inveni præsidium. Itaque,
manibus lineis asperis pannis obvolutis,
femoris anteriorem, posterioremque se-
dem, sub qua nervus ischiadicus decurrit,
secundum longitudinem, quotidie mane,
confricari iussimus. Post frictionem scuti-
câ coriaceâ plantam subjecti pedis aliquot
vices continuo dolari. Idque diu fuit per-
agendum. Profuit autem his ægris simul
vespere guajaci decoctum propinasse. Ita
vidi non quidem maciem ablatam, quæ
fuit semper pertinacissima, sed nonnihil
virium cruris musculos resumisse.

LVII. His de postica ischiade nervosa,
qui morbus est longe frequentissimus, ad-
notatis, restat ut de nervosa ischiade an-
tica, quæ rarior est longe, minusque mo-
lesta, pertractemus. Infidet hæc nervum
cruralem, cujus ductum doloris sensus
manifeste persequitur: eamque progignit
acris intrusa materies in ejus nervi vagi-
nas,

nas, cujus fons idem ac ischiadico nervo est, immorandi causa difficilior. Stipator enim undique musculus cruralis nervus est, frequentique pressura vaginas habet exercitas, qua dispellant humorem, si velit immorari. Vidi semper hanc ischiadem noctu etiam acerbata, vidi & intermittentem. Evasis etiam, ut postica, australi regnante tempestate, aut calidis admotis, perennis, & gravior; mitior, interdumque silens sereno tempore, vel aquilonari. Non semel originem ei dedit lapsus machinae violentus in latus alterutrum, qui lapsus in homine sexagenario posticam simul, anticamque dextri lateris intulit ischiadem nervosam. Nunquam in ea ischiade percuranda causticis usus sum: semper etenim cessit misso primum sanguine, si videretur, ex hæmorrhoidibus, vel pede subiecto, tum alvo matutinis in horis communibus clysteribus exercita. Vespere tamen semper, si veneræ luis affluit suspicio, superius in hunc usum recensita (XLIV) imperavi: sin minus ad humores dissipandos aut lenem frictionem (XLI), aut frequentem vecturam cominendavi. Hi autem, uti posticam nervosam ischiadem patientes, si cubitum velint habere tolerabilem, non quidem laneum (XXXII), sed stramineum semper, crinaleve lectum incubent. Sic

vidi, uti cæteris in rheumaticis, & arthriticis, faciliores accessisse somnos, doloresque nocturnos fuisse mitiores.

HÆC habui, doctissime SWIETENE, quæ de Ischiade nervosa ad Te perscriberem: si rei dignitas spectetur, pauca fortassis, inornata, & manca; si vero difficultas, quæ in tractatione omnino non nova summa fuisset optimis quibusque ingeniis, nedum mihi homini obtusissimo, plus fortasse quam satis dicta videbuntur. Neque vero in provincia adhuc inaccessa viæ comitem alium, & ducem habui. Oportuit proprio Marte invia tentare, & fortibus ausis tenebrata pervadere. Supplebunt spero Viri docti, optimisque subsidiis me longe instructiores, quæ certe non pauca huic operi desint; & quæ dedi non satis explicata, illustrabunt. Fructum laboris maximum habebo, si excitasse videar ingenia optima, quo in re utili proferant bona sua. Quod ego in primis, Clarissime SWIETENE, a Te censeo expectandum, quandoquidem immortalibus illis in BOERHAAVIVM Commentariis, quæ nostra vota sunt, supremam manum imposueris.

CHARACTERVM ICONIS

EXPLICATIO.

Femoris partem Icon exhibet cum crure,
& pede, ad sedes designandas, ad quas
vesicans debeat applicari, quo perti-
neat ad præcipuas partes subcutaneas
ischiadici nervi.

A Femoris pars ad genu.

B Genu.

C Rotulæ sedes.

D Poples.

E Caput fibulæ.

FFF Spina tibiæ anterior.

G Malleolus exterior.

H Malleolus interior.

I Sedes in dorso pedis, sub qua extre-
ma pars portionis cruralis ischiadici
nervi subcutanea decurrit.

K Sedes in frontis tibiæ inferiori parte
sub qua cruralis eadem portio, recens
musclos evasa, subcutanea descendit.

L Sedes ad fibulæ caput sub qua cruralis
portio ischiadici nervi recens a trun-
co separata in priora cruris deflec-
tit subcutanea.

M Ferramentum quandoquidem aduri
velit sedes **K**

F I N I S.

ANTHROPOLOGY

OF THE HUMAN RACE

IN THE
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE

OF THE
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE

OF THE
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE

OF THE
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE

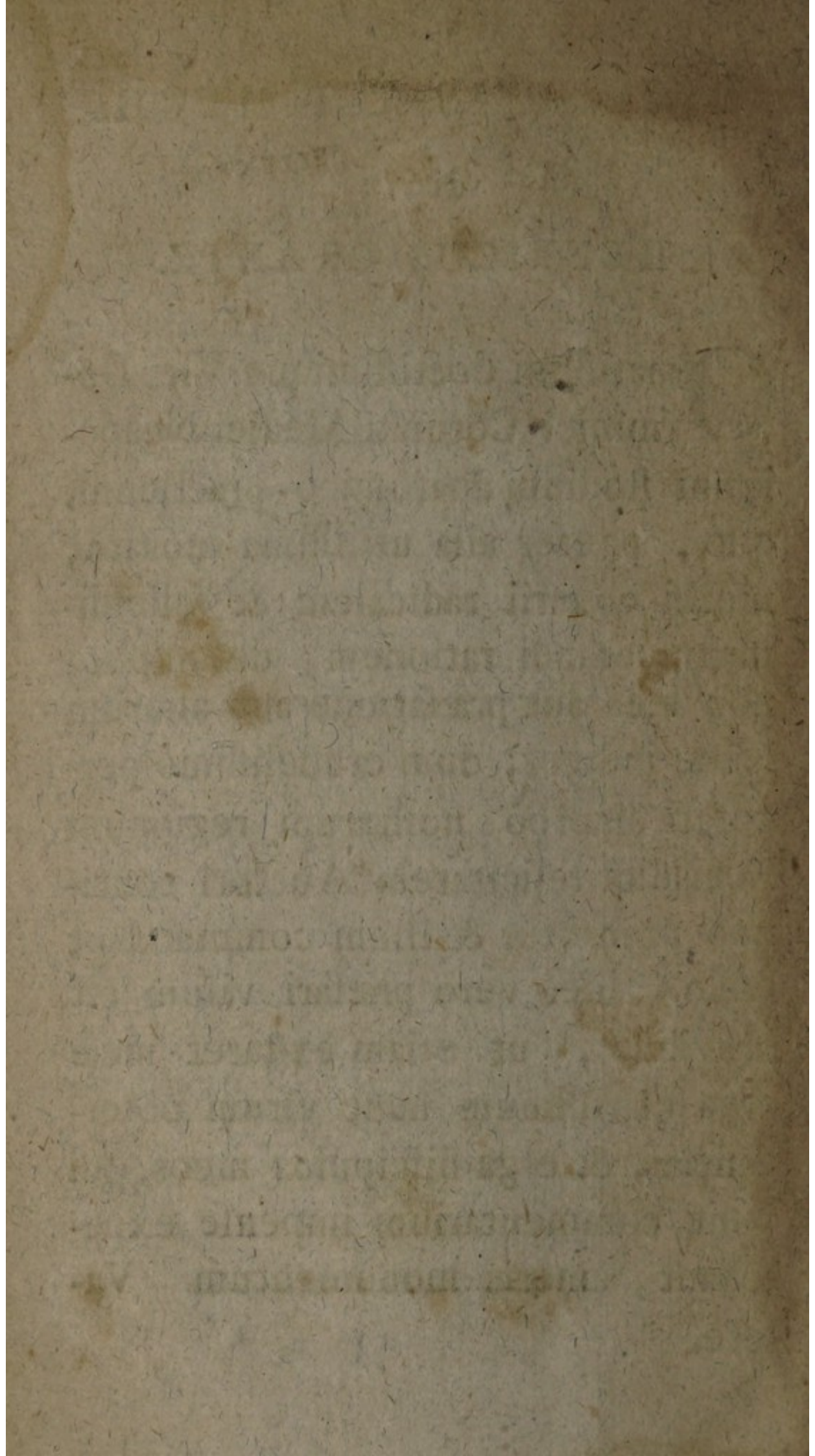
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE
OF THE

Lecturis Salutem

dicit

HENRICUS CRANTZ.

Ornatissimi doctissimique Viri Dominici Cotunni Medici Neapolitani studium anatomico-practicum, quo, præter alia utilissima monita, morbi coxarii radicalem & felicissimam curandi rationem, desumpsit, non mea aut præfatione aut aliorum laude indiget; dum crudelissimo percurati morbo nostrarum regionum Iſchiadici felicitatem Auctori continuo precantur & illum commendant cœlo. Ideo vero præfari visum est brevibus, ut etiam exstaret meæ erga clarissimum hunc virum observantiæ, & erga discipulos meos, qui hunc commentarium impense expectabant, amoris monumentum. Va-
lete.

ILLVSTRISSIMIS ATQVE EXCELLENTISSIMIS

V I R I S

MAGNI NEAPOLITANI

INCVRABILIVM NOSOCOMII MODERATORIBVS

ANGELO MARCHIONI

DE

CAVALCANTIBVS,

Equiti Consentino, Regiæ Cameræ Summaria
Locumtenenti, Nosocomii Protectori Delegato.

LEONARDO DE TOCCO,

Hispaniarum Magnati primæ Classis, Equiti Divi
Januarii, Montismiletti Principi &c. &c.

JOANNI PIGNONO DE CARRECTO

Patricio Neapolitano.

CAROLO PAVLETTO

Regis Consiliario.

HORATIO GVIDOTTO

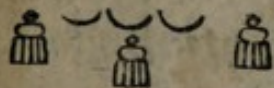
Causarum Patrono.

MARCO TURRIO.

JOSEPHO CALIPHANO

DOMINICVS COTVNNIVS

F.

*Cum nonnullas haberem observatio-
nes, in hoc Vestro peractas In-
curabilium Valetudinario, ad
illam ischiadem pertinentes, quæ
sævißima omnium, & frequentissima nervis
per-*

pertinaciter inhærescit ; constitui nuper
MODERATORES AMPLISSIMI, dum
parumper me subtraherem considerationi
malorum, quæ hoc ipso tot per menses vi-
dimus anno, eas omnes in ordinem digere-
re, ut libro complexas aliquando evulgarem.
Etenim nonnihil utiles hominum generi esse
posse videbantur, & otii causas quæreba-
mus in litteris avidissime. Quumque horis
aliquot subsecivis eas tandem ordinassem,
constituissimque in præsens invulgare, nolui
committere ut opus proxima fætura natum
quidem apud me, sed domi Vestræ, Vo-
bis insciis, nullisque patriis insignibus de-
coratum in publicum exiret. Sum namque
non mediocriter veritus ne homines ingenio
leves, & alienis operibus detrahendis in-
teni, quorum ubique gentium copia non
deest, illud ex facili opinarentur, non cu-
rasse me ut de illo Vos cognosceretis, quasi
parum auctoritatis, & ornamenti habere
posset a Vobis. Quo crimine nullum, puto,
de me posse absurdius cogitari, neque hoc
tempore gravius aliud mihi posset affingi.
Qui enim inter maximas rationes, quibus
potissime sum permotus, ut hujus opusculi
editionem quodammodo festinarem, illam
ha-

habui præcipuam, atque adhuc præ me
fero, quod ita longe peroptatam Vos pub-
lice alloquendi honestam occasionem mihi
compararem, principi fructu laboris mei
turpi ista calumnia privarer omnino. Ete-
nim quibus sentio me esse devinctum immor-
talibus beneficiis, habendus videar ingra-
tissimus si, quam referre nullo modo pos-
sim, publice saltem gratiam non emitar ha-
bere. Probe scilicet reminiscor ex quo
tempore Medici munus in hoc Vestro Noso-
comio mihi decrevistis; nimirum per hos
integros decem annos; nullam de me Vos
bene merendi præterivisse occasionem. In
primis autem memini; & tantæ voluntatis
in me vestræ mecum vivet memoria sem-
piterna; mihi Vos tertium vix agenti su-
pra vicesimum annum gravissimam provin-
ciam ultro demandasse, ut scilicet in hac
Vestra Regia Academia selectissimos Ado-
lescentes in re Chirurgica erudirem, cu-
jus potissimum facultatis studio in hoc Ve-
strum Nosocomium confluunt numerosissimi.
Quod munus cum memini ante me nisi do-
ctrina præcellenti fuerit a Vobis sapientissi-
me creditum, cumque meo tempore com-
petentibus Claris Viris sit denegatum, mi-
hi

hi datum pene ephebo, satis ostendit quantum Vos mediocritati meæ, non quidem ingeni, quod semper sensi perexiguum, sed diligentiae & sedulitatis, in quibus certe conor nemini concedere, jam pridem tribueritis. Cui Vestro perbenigno de me iudicio an pro viribus respondere semper sim connisus, non adeo mea fide Vobis profitebor, ut non simul eos omnes excitare possim testes ejus rei peridoneos, quotquot mihi sive Nosocomii, sive externi adolescentes prælegenti affuere. Constat enim inter omnes, qui per hos septem fere annos partim publice privatimque docentem me audiverunt, partim in illis, quas frequentes habui, Chirurgicis, Anatomicisque dissectionibus demonstranti astitere, quanto semper opere in his condenderim, ut Adolescentium studia promoverentur. Et quamquam fuerint non obscura, neque, in tanta vigilantia Vestra, Vobis ignota ista qualislibet diligentiae documenta, ea tamen sæpe optavi publico etiam aliquo monumento tamquam ipsismet Vestris oculis subijcere. Non enim facile dixero quanto studio adhuc usque flagrauerim efficere ut Vobis apertissime constaret conari me quantis viribus

bus possem (utinam tantis, quæ voluntatem Vestram, atque muneris dignitatem exæquarent) ne expectatio de me Vestra Vos omnino fefellisse videretur. Atqui hæc fuit ratio præcipua cur inter summas temporis angustias, aliasque longe difficillimas occupationes in edendum hoc opus nunc potissimum incubuerim; quod etsi maximam partem ad Medicum pertineat, non pauca tamen habet ad Anatomen, ipsamque mendendi artem pertinentia, quæ Chirurgum vel ornent vel perficiant. Itaque Vos, **PRÆSTANTISSIMI VIRI**, quibus ob maxima in me merita, sacrum hoc opus, dicatumque volo; si vacat inter maximas illas curas, quibus ad publicam utilitatem distinemini, oculos ad hæc parva convertere, tanquam grati animi signum hoc munusculum spectatote, frontem ei serenam ostendite, tutela Vestra & patrocinio orname. Sic ei per Vos, veluti dote aucto, pretium accedet, auctoritas, & ornamentum; stabitque mei erga Vos animi, Vestrorumque erga me benefactorum monumentum sempiternum. Dumque tot alia Vestra egregia opera, publicum scilicet magnificentissimum Sepulchretum longe ab Urbis mœniis, di-

vino

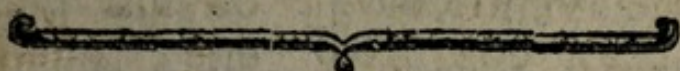
vino quodam instinctu, nuper a Vobis extractum; sollicite per Vos multiplicata, diligenterque instructa & instituta, in nupera morbi strage ægrotantium Claustra; in summa illa annonæ caritate mire servatum hoc illustre Nosocomium, quantum prudentia, & vigilantia præcellatis mirifice prædicant; hoc meum quaecumque ingenii opus quam sit Vestra in bonas litteras, medicasque in primis disciplinas, egregia voluntas notum omnibus efficiet. Ita Vos DEVS, EXCELLENTISSIMI VIRI, singulos in publicam utilitatem servet diutissime incolumes, & jubeat universos huic Nosocomio, quod mirabili prudentia moderamini, diutius præsidere, ut sub quorum tutela cœpit mirifice splendescere, perfectum culmen dignitatis acquirat.

Neapoli quarto Calendas Decembris
MDCCLXIV.

CAPITUM SUMMA.

Ad III. SWIETENUM

præfatio.

I. Ischiadis definitio, & etymon.	rens in ejus vaginis residet, venitque ad
II. Genera ischiadis duo: arthritica, & nervosa.	vaginas, vel a spina, vel a propriis arteriis.
III. Nervosæ ischiadis species duæ, antica, & postica: utriusque descriptio.	IX. Spinæ cavum circa medullam spinalem completur humore.
IV. Nervosæ ischiadis posticæ proprietates.	X. Similis etiam est humor circa cerebrum, & cerebellum.
V. Sedem ejus in ischiadico nervo esse, doloris positus, & directio ostendit.	XI. Cur eum spinæ, & cerebri humorem non perviderint Anatomici.
VI. Evincunt etiam symptomata.	XII. Quomodo possit pervideri.
VII. In his symptomatibus est tabes ischiadicæ sedis, quæ differt ab ischiadica HIPPOCRATIS tabe.	XIII. An hic spinæ humor sit secundum naturam.
VIII. Causa ischiadico nervo dolorem inferens in ejus vaginis residet, venitque ad vaginas, vel a spina, vel a propriis arteriis.	XIV. Spinæ humoris origo ab arteriis est exhalantibus: ad eum etiam venit pars humoris.

moris ventriculorum
cerebri.

XV. Cujus ventriculo-
rum humoris miscel-
lam non redarguit,
quod spinæ humor
coagulari non possit,
cum ne ventriculo-
rum humor coagule-
tur.

XVI. Non fidendum
experimentis, quibus
ventriculorum humor
coaguli videtur par-
ticeps; sunt namque
fallacia.

XVII. Sic etiam uri-
na inventa particeps
coaguli.

XVIII. Et vapores om-
nes interni coagulum
habere visi sunt, qui
naturaliter sunt impo-
tes coaguli: in his
humor pericardii.

XIX. Pectoris etiam va-
por, abdominis, &
testium.

XX. Fiunt tamen va-
pores præter naturam
coagulabiles.

XXI. Ratio cur coagu-
lari non possint secun-
dum naturam.

XXII. Et cur præter
naturam coagulabilem
indolem acquirant.

XXIII. Non est ergo fi-
dendum experimentis,
quæ aliquid coagula-

tum in vaporibus o-
stendunt.

XXIV. Spinæ vaporis
aliqua portio nervos
spinam egresfos potest
comitari.

XXV. Non ejus tamen
originis potuit humor
esse, quem a nervis
MALPIGHIUS ex-
pressit.

XXVI. Erat ille humor
ab arteriis, quæ hu-
morem exhalant in
nervorum vaginis.

XXVII. Hic vaginalium
humor aut quia mul-
tus, aut quia acer in
ischiadico nervo est,
gignit ischiadem.

XXVIII. Et in ischiadi-
cis nervis vaginæ ob
amplitudinem ei mor-
bo sunt opportunæ.

XXIX. Tum etiam ob
levem, quam habent
musculorum appressio-
nem.

XXX. Hæ sunt causæ
ischiadicum nervum
præ reliquis machinæ
nervis ad ischiadem
prædisponentes.

XXXI. Quibus causis
disponentibus pares
etiam sunt in nervo
cubitali, qui æquis
ideo noxis est oppor-
tunior.

XXXII. Quomodo symptomata omnia nervosæ ischiadis posticæ ex illis causis oriuntur.

XXXIII. Nervus ischiadicus longam ischiadem patiens fit hydropticus, isque hydrops sæpe stimuli effectus est, a quo crampi oriuntur.

XXXIV. Hydrope perfecto, fit ischias intermittens.

XXXV. Dissectio cadaveris ischiadem passi.

XXXVI. Hydrops ischiadici nervi secundum ipsum dolentis nervi tractum extenditur.

XXXVII. Tria posticæ ischiadis nervosæ stadia sunt.

XXXVIII. In primo stadio sanguinis missio necessaria.

XXXIX. Ex ipsa parte affecta sanguis utilius educitur.

XL. Utilis alvi educio maxime per clysteres.

XLI. Frictionum utilitas, & modus: auxilia alia frictiones imitantia.

XLII. Opii usus opportunus.

XLIII. Experimenta in avibus opio instituta.

XLIV. In venerea ischiade compescenda maxime opium est utile, ut & usus hydrargyri.

XLV. In altero ischiadis stadio acerrimi clysteres damnosissimi.

XLVI. Inutilia caustica, nisi applicentur loco apto, & in sola postica ischiade nervosa.

XLVII. Indicatio curativa in hoc altero morbi stadio est apertio vaginalium ischiadici nervi.

XLVIII. Ea fieri debet in sedibus subcutaneis, & fit utiliter applicato vesicante.

XLIX. Vesicantia per ulcus quod excitant evacuant humores a subjectis cuti locis attractos.

L. Veterum quædam fortuita observata utilitatem unctionis super sedes nervi ischiadici subcutaneas indicantia.

LI. Primum ejus operis experimentum felicissimum.

LII. Plurima alia eodem exitu instituta, & quædam

dam observata ex iisdem eruta.

LIII. Quomodo sedes nervi subcutanea diligenda est ad quam vesicans applicetur.

LIV. An ignis prodesse possit iisdem sedibus applicatus.

LV. In cubitali nervo pares ischiadi dolores vesicante curati: quid

fiat in ischiadico nervo postquam opera vesicantis ab ischiado est liberatus.

LVI. In tertio ischiadis stadio, semiparalyti ischiadica; quæ sint peragenda.

LVII. Quomodo curanda ischias nervosa antica.

